QUEMADMODUM GALENUS POSIDONIUM
IN LIBRIS
DE PLACITIS HIPPOCRATIS ET PLATONIS
SECUTUS SIT.

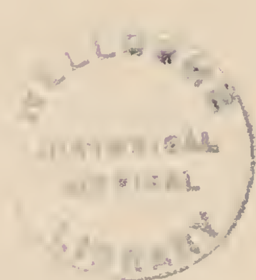
DISSERTATIO INAUGURALIS PHILOLOGICA
QUAM
CONSENSU ET AUCTORITATE
AMPLISSIMI PHILOSOPHORUM ORDINIS
IN
ALMA LITTERARUM UNIVERSITATE
FRIDERICA GUILELMA BEROLINENSI
AD
SUMMOS IN PHILOSOPHIA HONORES RITE CAPESSENDOS
DIE XXX. M. APRILIS A. MDCCCLXXXXVIII
UNA CUM SENTENTIIS CONTROVERSIS
PUBLICE DEFENDET
AUCTOR

MAXIMILIANUS POHLENZ
BRANDENBURGENSIS.

ADVERSARII ERUNT:
HENRICUS DITTMAR, CAND. PHIL.
FRIDERICUS WILKE, REFERENDARIUS
HERMANNUS SCHOENE, DR. PHIL.

LIPSIAE
TYPIS B. G. TEUBNERI.
MDCCCLXXXXVIII.

GALEN
POSIDONIUS [c. 135-51 B.C.]
HIPPOCRATES
PLATO
CHRYSIPPUS [c. 280-207 B.C.]

Pars disputationis ab ordine philosophorum examinatae secundum veniam datam hoc loco sola typis expressa.

MATRI CARISSIMAE

D. A.

Disputationis illius quam Galenus de Hippocratis et Platonis placitis composuit si eas partes examinamus, quae ad philosophorum potius quam ad medicorum artem pertinent, non tam quos auctores Galenus sequatur quaerendum est quam id est agendum, ut quemadmodum eorum libris utatur probe intellegamus. Nam quin per libros II et III ad Chrysippi librum priorem[1]) de anima potissimum respiciat, per eos qui sequuntur Posidonii libros περὶ παθῶν adhibeat, advocet tamen etiam Chrysippi de eadem re disputationem, nemo dubitare potest; sed quid inprimis in libris IV et V de suo det, quid Posidonio debeat, adhuc satis constare non videtur. Qua de re recte iudicare quia haud parvi momenti est, si, quid Chrysippus et Posidonius de affectibus docuerint, cognoscere studemus, operam perditurus esse mihi non videbar, si quemadmodum Galenus Posidonii disputatione in eis libris usus esset, accuratius quaererem.

De libro IV.

Galenus cum disputatione sua id efficere studeat, ut Hippocratem et Platonem eadem plerumque de natura hominis probasse et utrumque verum vidisse ostendat, inde a primo libro non modo argumenta adfert, quibus illorum doctrinam defendat, sed etiam eorum philosophorum et medicorum, qui aliter iudicaverint, sententias refellit. Cum igitur neque Peripatetici neque Stoici tres esse animi partes diversis in partibus corporis collocatas concedant, sed totius animi sedem cor esse dicant, de hac sententia multis disserit. Postquam enim primo modice id fecit, Stoicorum repugnantia coactus (cf. p. 307, 3. 250, 16 sqq. Ml.) per totum librum III nihil agit, nisi ut Chrysippi librum I περὶ ψυχῆς percenseat singulaque argumenta quibus

1) Cum a Galeno p. 253, 6. 307, 15. 331, 17. 334, 11 hic liber τὸ πρότερον περὶ ψυχῆς nominetur, illi plures duobus libris quibus Chrysippus de anima egisset non innotuisse cognoscimus. Quamquam autem non plures compositos a Chrysippo esse inde non sequitur, tamen Diogenes Laertius errasse mihi videtur, cum VII 36 τὴν δυωδεκάτην περὶ ψυχῆς commemoraret. Quae enim ibi a Chrysippo de differentia inter φαντασία et φάντασμα intercedente proferri dicit, potius ἐν τῇ δυωδεκάτῃ τῶν φυσικῶν locum habuisse videntur, si quidem in hoc libro τὴν καταληπτικὴν φαντασίαν a Chrysippo tractatam esse ipse Diogenes proxima paragrapho dicit. An libri 'περὶ ψυχῆς pro parte librorum physicorum habendi sunt?

ille cor sedem animi esse probaverit refutet. Hoc enim eius ratiocinatione effici, ut iram in corde nasci videamus, sed neque de cogitatione neque de cupiditatum sede quidquam probari. Cum autem secundum Chrysippi sententiam ira a cupiditatibus et a ratione diversa non sit ob eamque rem ubi ira sit, ibi etiam rationis sedem esse necesse sit, in l. IV ad maiorem quaestionem transiens (cf. p. 305, 1—11) totam eius doctrinam, qua unum indivisumque esse animum neque iram aut cupiditatem h. e. affectus a ratione seiungi posse statuerit, inanem esse ostendit. Priusquam tamen ad libros π. παθῶν, quibus maxime illam doctrinam Chrysippus mandavit, perveniat, ad librum I π. ψυχῆς denuo redit ibique Chrysippum ita sentire contendit, ut tres animi partes agnoscat[1]) (331, 16 sqq. Chrysippi orationes ex parte iam 315, 16 sqq. adlatae sunt).

Sed ne in ipsis quidem libris π. παθῶν Chrysippus sibi constat, si quidem in exponendis affectus definitionibus irrationalem quandam facultatem agnoscit, contra postea tantum quaerit, utrum affectus iudicia sint an iudicia subsequantur, Platonis vero sententiae, qui affectus motus vehementes irrationalium facultatum esse statuit, omnino rationem non habet (p. 335).

Nec minus definitiones generalium affectuum testimonio sunt eum non semper idem de hac re sentire. In iis enim quos primos proposuit[2]), cum aegritudinem opinionem recentem esse mali praesentis statuit ceterosque affectus eodem modo circumscribit, in ratione consistere eos censet; paulo post autem quae dicit: affectus demissiones vel elationes animi esse, ad Epicuri et Zenonis sententiam magis quadrant, irrationales facultates agnoscentium (p. 336, 7).

Neque in his tantum[3]) secum ipse pugnat, sed etiam in eis quae tuendarum affectus definitionum causa dicit, ad Platonis magis sententiam accedit. Cum enim affectus ita definiatur (sc. a Zenone), ut sit ἄλογος καὶ παρὰ φύσιν κίνησις ψυχῆς vel etiam πλεονάζουσα ὁρμή, Chrysippus contra naturam affectum ob eam rem esse putat, quod animal rationale natura rationem sequatur, affectus autem irrationalis sit; ipsum autem verbum 'irrationalis' ita interpretatur, ut motum rationi non oboedientem et ab ea aversum significet, quo homo ad aliquid feratur ac tamquam propellatur. Hanc autem interpretationem vulgari sermoni respondere censet; nam vulgo similiter aliquem irrationali motu propelli dicimus. Non enim si per

1) Scilicet Chrysippus ita exorsus est, ut de sede principalis animi partis homines dissentire diceret maximeque Platonis sententiam commemoraret (p. 252, 13). Postea vero ut consensum omnium sibi favere probaret, cum alia tum hoc protulit a poetis omnes animi partes *quae a Platone statuerentur* in corde poni.

2) Miror Dyroffium in libro suo qui inscribitur 'Die Ethik der alten Stoa' p. 14 his verbis uti, ut generales affectus a Chr. prius definitos esse quam ipsum affectum comprobet.

3) Οὐ κατὰ ταῦτα (codd. οὐκ αὐτὰ ταῦτα) recte Corn. p. 338, 2.

errorem vel quod aliquid minus recte perspexit fertur, hoc verbo utimur, sed maxime secundum illum motum, quem indicat (sc. Zeno quem in definitionibus enarrandis commemoratum antea esse adparet).[1]) Ut autem quid sibi velit πλεονάζουσα ὁρμή illustret, Chrysippus comparatione quadam utitur. Sicut enim ambulantes motum femorum voluntate sua regunt atque terminant, contra currentes longius quam ratio imperavit efferuntur, sic animi impetus aut rationi obtemperat eiusque imperio finitur aut modum ab ea praescriptum excedit et redundat. — Haec fere sententia Chrysippi; Galenus autem primo exponit illum verbis ἀπειθεῖν τῷ λόγῳ et ἀπεστράφθαι τὸν λόγον usum esse, ut hominis affectum ab irrationali motu et rerum inanimarum et ceterorum animalium quae ratione non uterentur, distingueret; proximis vero verbis eum recte statuisse interesse aliquid inter affectum et errorem. Quod quam recte fecerit, duobus exemplis illustrat. Is enim qui servandae patriae causa liberos morti tradit, iudicio quodam commovetur, at Medea dum idem facit, a ratione aversa iram sequitur (p. 343).

Ex ea autem ipsa re, quod ἄλογος is est motus, qui rationi non oboedit et ab ea avertitur, adparet non ipsa ratione eum moveri. Neque enim ut aliquid sibi ipsum non oboediat aut a se avertatur, fieri potest (343, 11. 2). Nec magis in altera definitione explicanda a Platone Chrysippus discedit. Quod quo manifestius sit, exemplum ab illo adlatum Galenus amplificat accuratiusque illustrat. Non enim omnibus qui currunt accidit, ut motus compotes esse desinant, sed iis qui per declive vel prono corpore currunt; ii contra qui per acclive vel supino corpore feruntur, ubi voluerunt, consistunt. Id quod ob eam rem fit, quod hi voluntate animi sola moventur, illi corporis pondere et in currendo adiuvantur et consistere prohibentur. Unde concludendum est etiam animi motum cum a ratione sola proficiscatur, etiam eius imperio statim terminari, tum autem rationi non obtemperare neque ubi illa iusserit consistere, si ex alia quoque facultate originem duxerit. Itaque irrationales facultates in animo extare coniciendum est. Atque ut in imagine eius motus, qui aut voluntate sola aut solo corporis pondere efficitur, etiam finis eius facultatis solius imperio determinatur, sic in animo quoque res se habet. Porro ut illic ubi utriusque causae effectus cernitur, voluntas cum corporis pondere aut congruit aut pugnat, sic in animi motu nunc ratio cum ira vel cupiditate consentit nunc cum illis pugnat. Quamobrem hominis vita aut aequabilis est ita ut aut semper in

---

1) καὶ γὰρ οὐχὶ εἰ (codd. ὡς εἰ, Ml. οὐχὶ εἰ) διημαρτημένως φέρεται καὶ παριδὼν τι κατὰ τὸν λόγον, ταῦτα ἐπισημαινόμεθα ἀλλὰ μάλιστα καθ᾽ ἣν ὑπογράφει φοράν, οὐ πεφυκότος κτλ. — sine necessitate ultima huius enuntiati verba, quae nihil habent difficultatis, a Muellero propter 342, 10 358, 10 mutata esse alibi demonstrabo.

Ad totum locum cf. etiam Dyroff, die Ethik der alten Stoa p. 152 sqq.

affectu sit aut numquam, aut plena pugnarum, ita ut modo ratione modo irrationalibus facultatibus regatur; qua in re intemperantium et incontinentium hominum discrimen positum est. — Ipsius igitur Chrysippi exemplum declarat non a ratione modo affectus originem ducere sed etiam ab irrationalibus facultatibus h. e. cupiditate et ira, et Platonis sententiae suffragatur (347. 8).

Haec omnia quae inde a p. 338, 1 de definitionum expositione a Chrysippo data legimus, tam continuam disputationem efficiunt, ut sententiarum conexus nullo loco interrumpatur. Quantum autem haec ab exili illa disputatione distet, qua Galenus p. 335—337 de definitionibus affectuum agit, dicere non est necesse. Mirum praeterea est, quod Galenus rem ita disposuit, ut prius de singulis affectibus, cupiditate eqs. diceret quam de ipsius affectus definitione ageret.

Antequam autem quid inde concludendum sit videamus, proxima examinemus. — Galenus enim cum antea Chrysippum in enarrandis affectibus minime ea protulisse affirmaverit quae Platoni adversarentur, plane eum a veteribus discedere statuit, cum quaerat, utrum affectus iudicia sint an iudicia subsequantur[1]) et ita hanc litem diiudicet, ut iudicia eos esse dicat. Qua in re non modo Platonis vestigia deserit sed etiam Zenoni multisque aliis Stoicorum repugnat, qui affectus contractiones et demissiones a iudiciis ortas esse statuerunt. Posidonius vero neutrum eorum quae Chrysippus in quaestionem vocavit probat, sed irrationalibus facultatibus non minus quam Plato affectus gigni putat et saepenumero Chrysippeos interrogat, quae sit causa redundantis impetus. Cum enim ratio ultra modum a se praescriptum redundare non possit, alia facultas statuenda est, qua haec redundantia efficiatur. — Sed Chrysippum multis contra dicere mirum non est, mirandum autem quod ipse sibi contra dicit, cum nunc affectus sine ratione et iudicio fieri adfirmat nunc non modo eos iudicia subsequi sed — id ipsum quod dico — esse iudicia contendit.[2]) Ac ne sic quidem Chrysippo succurrere possumus, ut ἄνευ κρίcεωc in definitione explicanda quo utitur, interpretemur ‘sine circumspectione’, postea vero et adpetitiones et adsensiones verbo κρίcιc significari concedamus.[3]) Nam licet sic efficiamus, ut affectus sit redundans adsensio, tamen iterum Posidonius quaeret, qua causa haec redundantia efficiatur, neque quidquam proficiemus. Praeterea Chrysippus reprehensione valde dignus est, si tam diversam vim in eodem verbo esse voluit nec tamen id ipse

---

1) id quod iam p. 335, 7—9 legimus.

2) Sana sunt verba αὐτὸ δὴ τοῦτο 349, 13 cf. Kalbfleisch in Galeni de placitis Hippocratis et Platonis libros observationes crit. Diss. Berol. 1892 p. 27.

3) Scilicet cum ex adsensione iudicium fiat, ex iudicio adpetitio oriatur, statuamus non modo adpetitionem et iudicium (id quod sine dubio Chrysippus admisit) sed etiam adsensionem et iudicium confundi unoque verbo significari. τὰc ὁρμάc 350, 3 rectissime se habet.

significavit. P. 351, 2 ad hanc rem postea rediturum se esse indicat. —

Primos huius particulae versus si legimus, novae rei tractationem hic institui credamus necesse est (348, 5 sqq.); sed inde a p. 349, 1 quae invenimus, artissime cohaerent cum ea quae praecedit de affectus definitionibus disputatione, v. 6 denique verbis ipsis ad Chrysippi exemplum antea illustratum revocamur. — 'Chrysippi ipsius definitionum expositio maximeque illud currentium quo utitur exemplum flagitant, ut praeter rationem etiam irrationales facultates in animis hominum esse statuamus. Quas si extare negamus, qua tandem causa efficitur illa impetus redundantia? Ratione ipsa enim effici non potest, ut impetus rationis modum excedat. Nihilominus Chrysippus solam in animo esse rationem contendit et ex illa difficultate ita extricare se posse sibi videtur, ut impetum non secundum iudicium nasci sed ipsum iudicium esse statuat. At primum quidem ipse cum in priore definitione affectus explicanda ἄνευ λόγου καὶ κρίσεως affectus fieri censet, ab hac sententia discedit, sed etiamsi ei opitulantes verbo κρίσις alio loco aliud significari posse concedamus et eum secuti adpetitiones iudicia adsensiones ita confundamus, ut πλεονάζουσα ὁρμή accipiamus dictum pro πλεονάζουσα συγκατάθεσις, pro adpetitione habemus adsensionem sine dubio ratione effectam[1]), sed qui fiat, ut adsensio redundet et modum a ratione praescriptum excedat, iterum quaerendum est' — hoc modo argumenta sese excipere non solum possunt sed paene debent, si quidem eis quae p. 348 et imprimis p. 349, 7 sqq. legimus, sententiarum conexus non illustratur sed obscuratur. Quodsi animadverterimus Galenum ipsum profiteri rationes p. 349. 350 prolatas Posidonio deberi, non temere progrediemur, si iam inde a p. 338 Posidonii vestigia eum premere, ea autem quibus disputatio interrumpatur non minus quam praeambula illa quae ante p. 338 inveniamus eo profecto loco ubi legantur[2]) a Galeno addi concludemus.[3]) — Utrum vero Posidonius argumentationem suam ita terminaverit, ut originem redundantis adsensionis quaerendam esse diceret, nec tamen cur haec quaestio a Chrysippo solvi non posset adderet, an Galenus disputationem eius ad finem adscribere noluerit, hic nondum potest diiudicari.

P. 351 postquam v. 2. 3 ad aliam rem transgressurum se esse

---

1) Hoc nisi suppletur, quid verbo συγκατάθεσις lucretur Chrysippus, non videmus.

2) Velut p. 335, 4—11 summarium habes eius argumentationis quam postea accuratius reddit.

3) Quamquam aut ea quae p. 348 leguntur aut disputationem de definitionibus p. 336. 337 prolatam non ab ipso excogitatam esse inde coniciendum, quod p. 337, 10 sqq. contractiones et elationes tamquam alterum definitionum Chrysippearum ordinem adfert, p. 348, 10 eius doctrinae opponit. — Qua de re postea.

significavit, in Chrysippum iterum vehementissime propterea invehitur, quod sibi ipse persaepe contra dicat. Ac primum quidem ad definitionem cupiditatis redit, quam ὄρεξιν ἄλογον esse ille statuerit, quamquam ipsum verbum ὄρεξις alibi ita circumscripsisset, ut esset ὁρμὴ λογικὴ ἐπί τι ὅσον χρὴ ἧδον αὐτῷ; tum vero pluribus eum vituperat, quod affectus nunc sine iudicio fieri nunc iudicia esse, porro sine ratione existere et in rationali animi parte consistere, denique non parere rationi sed ne ulla quidem alia facultate moveri dicat. Ne quis autem dubitare possit, quin Chrysippus sibi ipse contra dicat, inde a p. 354, 11 accuratius quae notio verbi ἄλογος sit quaerit. Cum enim omnia vocabula ab alpha privativo quod vocatur incipientia duplicem vim habeant, ita ut eius nominis, quod post litteram α contineant significationem aut tollant aut debilitent — ἄφωνος aut is est qui voce caret aut qui absona voce utitur — ἄλογος utram in partem accipi velit, Chrysippus ipse dicit. Ipse enim eam significationem, qua verbo εὔλογος opponitur et malum rationis statum indicat, excludit et eo ipso modo errorem ab affectu seiungit, ut illum peccato rationis hunc absentia rationis vel aversione ab illa fieri censeat (357). Itaque sive in l. I π. παθῶν legimus eos qui in affectu sint, ferri ἀπεστραμμένως τε καὶ ἀπειθῶς τῷ λόγῳ sive in Curatorio κατὰ τὴν ἀποστροφὴν τοῦ λόγου, ita haec verba interpretanda sunt, ut idem valeant atque χωρὶς λόγου παντός. Aperte igitur Chrysippus secum pugnat, cum nunc sine omni ratione affectus fieri nunc iudicia esse et a ratione gigni iudicat. Hoc postquam aliis quoque locis ex ipsis Chrysippi libris sumptis[1]) demonstravit, p. 361 ratione affectus moveri non posse ob eamque rem, ne motum sine causa nascentem agnoscamus, unde originem habeant quaerendum esse concludit. ‘Quod cum cognovisset Posidonius Chrysippi doctrina improbata ad Platonem rediit Zenonemque eiusdem sententiae fuisse ostendere conatus est’ (p. 362).

Hanc particulam si cogitatione complectimur, Galenum p. 351 quae de cupiditatis definitione dicat, de suo dare facile nobis persuadebimus, si comparaverimus p. 337, 1—6.[2]) Ea autem quae sequuntur secundum Posidonii librum scripta esse ut credamus, illa quidem re impelli non debemus, quod Posidonii nomen in fine disputationis commemoratum videmus. Non enim tamquam auctor rationum antea prolatarum nominatur, sed argumentatio ad Chrysippi doctrinam refutandam instituta ita absolvitur, ut a Posidonio quoque totam eius doctrinam abiectam esse audiamus. Rem autem si examinamus, primum quidem dubium non est, quin disputationem talem, qualem p. 338—350 legimus, subtilem et sententiarum plenam hic non deprehendamus, immo illam aniculae garrulitatem quam Chrysippo crimini dare solet Galenus ipse admiserit.[3]) Deinde quae p. 361

1) p. 358, 17—361, 2.
2) Quae ratio inter hos locos intercedat, postea videbimus.
3) Chrysippi quoque orationes cur adtulerit, cum eandem senten-

concludit, ea Posidonium secutus eundem in modum iam p. 349 protulit, nisi quod hic monetur, ne motum sine causa nascentem admittamus. Denique eius disputationis, quae p. 352—360 continetur summa e Posidonii libris hausta esse mihi non videtur. Cum enim Posidonius iam in ea disputatione quam modo ei vindicavimus (Gal. p. 348, 12 sqq.) commemoraverit Chrysippum ita agere, ut affectus et ἄνευ λόγου καὶ κρίσεως gigni et iudicia esse statueret, animadvertentes eum ibi perbrevi disputatione uti, ut Chrysippi verba subtiliter interpretatus repugnantia quantum fieri posset sublata doctrinam in suum usum convertat, vix credemus eundem paulo post de eadem fere re tam multa verba fecisse, ut Chrysippum secum ipsum pugnare ostenderet nec tamen rem ipsam penitus tractaret[1]) sed in verbis magis haereret.

Galeno autem ipsi hanc disputationem eo facilius tribuemus, et quod eum numquam sibi magis placere quam dum Chrysippum sibi ipsum contra dicere ostendat passim videmus et quod iam in libri III. disputatione ad vim verborum ab α privativo incipientium animum adtendit (cf. p. 276 sqq. 297).

P. 362 postquam sui temporis nobilissimos Stoicos originem affectuum explicare non posse praemisit, deinde (364, 2) Chrysippum ipsum iterum vituperavit, quod nunc sine ratione nasci nunc rationalis facultatis esse affectus statueret, p. 364, 9 demum novi aliquid adfert. Cum enim Chrysippus tumultuosum motum (τὴν πτοιάν) de affectuum genere recte praedicari[2]) dicat κατὰ τὸ ἐνσεσοβημένον τοῦτο καὶ φερόμενον εἰκῇ, illud εἰκῇ sic explicandum esse dicit, ut aut sit χωρὶς λόγου aut ἀναιτίως, neutrum autem stare posse Hippocratem quoque antestatus ostendit. P. 365, 14 pergit: οὕτω δὲ καὶ τὸ πλεονάζουσαν ὁρμὴν εἶναι τὸ πάθος ἐξηγούμενος ὁ Χρύσιππος . . ὑπὲρ τὴν τοῦ λόγου συμμετρίαν γίνεσθαί φησιν τὴν ὑπερβολὴν τῆς κινήσεως, οὐ μὴν τήν γε αἰτίαν αὐτῆς προστίθησιν — haec quoque Galenus, quasi novam rem ingressurus sit profert, sed meminimus idem iam antea Chrysippo vitio dari atque eo quidem loco, quem ultimum Posidonio secundum Galeni ipsius verba adscripsimus (Gal. p. 349. 350, cf. nostrae disp. p. 9). Non igitur miramur, quod statim ad exempli Chrysippei expositionem a Posidonio datam nos revocat (p. 366, 6) et eisdem argumentis usus quae p. 349 protulit illam impetus redundantiam, quia non simul praeter modum a ratione praescriptum et per rationem fieri possit, irrationali quadam facultate gigni concludit (p. 367, 3—10). Scilicet Galenus disputationis Posidonianae filum p. 350 abiectum alio loco

---

tiam praeberent atque loci p. 338. 339 adlati, ex ipsa re intellegi non potest. Sed hac de re alias.

1) Id quod concedet, qui comparaverit libelli Plutarchei π. τ. ἠθικῆς ἀρετῆς. p. 446 F sqq.

2) Sic haec verba vertenda sunt cf. Stob. ecl. II 38 H (p. 39, 7 W.): ὡρίσατο δὲ κἀκείνως (sc. Ζήνων)· πάθος ἐστὶ πτοία ψυχῆς κτλ. cf. II 166 H.

Chrysippeo usus ita resumit, ut eadem argumenta, quae ibi Posidonium secutus extrema protulerit, denuo adferat. In eis tamen, quae continuo sequuntur eum etiamtum de suo agere adparet. Sicut enim iam id quod p. 367, 13. 14 additur: repugnantiam a Chrysippo admissam ita effugi potuisse, ut aut affectum ab errore non distingueret aut secundum errorem nasci statueret, Posidonio deberi non videtur, sic p. 368, 4—8 ipsius Galeni nihil agentis nisi ut Chrysippum secum pugnare probet, manum deprehendimus. Haec autem neque ad rem faciunt neque cum eis quae hinc sequuntur, apte cohaerent. Cum enim statim demonstraturum se esse professus sit Chrysippum etiam in Curatorio sic statuisse, ut sine iudicio affectum gigni diceret (368, 9), eo loco utitur, e quo minime concludi possit Chrysippum omnino sine iudicio affectus nasci statuisse, sed tantum sumendum sit eum affectus (vel potius imbecillitates quae hic de improviso occurrunt) pro iudiciis non habuisse: οὐ γὰρ ἐν τῷ κρίνειν ἀγαθὰ ἕκαστα τούτων (sc. divitias aliaque) λέγεται ἀρρωστήματα ταῦτα, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἐπὶ πλέον ἐκπεπτωκέναι πρὸς ταῦτα τοῦ κατὰ φύσιν. Quod Galenus cum ipse sentiat, sic pergit[1]): Quodsi quis his verbis Chrysippum non eo progressum esse dixerit, ut imbecillitates iudicia esse omnino negaret, sed ne in ipso falso iudicio originem earum poneret, illud 'amplius quam natura postulat' addidisse, sufficiet eum ad posteriora ablegare, in quibus de avium insano studio loquitur. Cum enim insania per irrationalem in corpore facultatem gignatur, nihil imbecillitati cum ratione esse potest. (Illius χωρὶς κρίσεως quod praemisit, plane iam immemor est.) Quodsi quis, pergit 369, 7, his ita non adquieverit, ut insanum illud non per irrationalem facultatem nasci sed inde oriri statuat, quod iudicium amplius quam deceat efferatur, et si id tum fieri contendat, cum aliquis non modo falsam de aliqua re tamquam bonum sit opinionem habeat sed illam tantum bonum esse iudicet, ut sine ea nullum esse vitae pretium putet, is legat ea, quae Posidonius contra hanc sententiam disputavit.

Statim igitur haud pauca argumenta a Posidonio prolata ad verbum adfert, quae quin omnia ex eadem disputatione quam Galenus fere totam exscripserit, sumpta sint, dubium esse non potest.

Qua de disputatione ut recte iudicemus, magni interest scire, qualis ea doctrina fuerit, quam Posidonius redarguit. Etenim si Galenum sequimur (369, 7), fieri non potest, quin illam doctrinam totam non a Chrysippo ipso prolatam esse, sed si ei succurrere velimus, ex eius verbis concludi posse statuamus. Sed ut ratio totius disputationis Posidonianae sic verba quoque flagitant, ut singula certe argumenta ad quae Posidonius respondeat, Chrysippi ipsius esse putemus. Licet enim ad ea verba quae initio legimus: τοιούτων ὑπὸ τοῦ Χρυσίππου λεγομένων, ob eam rem videatur non esse

1) Nec tamen conexum meliorem efficit.

recurrendum, quod dubium est, utrum circumscribi debeant ἐπεὶ — λέγονται an εἰ — λέγοιντο, ea profecto magni momenti sunt quae p. 370, 7 sqq. inveniuntur: εἰ γὰρ τὸ μέγεθος τῶν φαινομένων ἀγαθῶν ἢ κακῶν κινεῖ τὸ νομίζειν καθῆκον καὶ κατὰ ἀξίαν εἶναι παρόντων αὐτῶν ἢ παραγινομένων 〈ἐν πάθει γίνεσθαι〉[1]) καὶ μηδένα λόγον προσίεσθαι περὶ τοῦ ἄλλως δεῖν ὑπὸ αὐτῶν κινεῖσθαι κτλ.; primum enim Chrysippus ipse sententiam suam ita pronuntiasse statuendus est, ut in eo affectum poneret, quod rectum esse et ad officium pertinere opinaremur sic moveri.[2]) Hoc enim a Chrysippo traditum Posidonius in praesentia accipit ita ut nihil contradicat, et tantum quaerit, utrum haec falsa opinio recte e magnitudine rerum bonarum vel malarum quae adesse videantur nasci dicatur necne. At hanc ipsam quoque rationem non a Posidonio fingi sed a Chrysippo ipso, ut falsae illius opinionis originem explicaret, prolatam esse satis indicat modus indicativus praesentis temporis κινεῖ. Quod quo magis adpareat, ea quae sequuntur legamus. Posidonius enim postquam e magnitudine opinati boni malive illam opinionem nasci non posse proficientium et sapientium exemplis demonstravit, qui quamquam summa mala vel bona sibi adesse putarent,, in affectu non essent neque rectum esse statuerent sic moveri, pergit: εἴ τε πρὸς τῷ μεγέθει τῶν φαινομένων καὶ τὴν ἀσθένειαν τῆς ψυχῆς αἰτιάσονται[3]) καὶ . . . ἐροῦσιν (371, 1 sqq.) — 'quodsi ut huius argumenti vim debilitent, etiam imbecillitatem animi *commemorabunt*'. Ubi ergo argumentum quod ad ipsius ratiocinationem modo prolatam redarguendam excogitari *possit*, reicit, futuro tempore utitur. Quamobrem ut hic quid secundum Chrysippi doctrinam proferri possit fingit, sic illic ad rationem a Chrysippo ipso prolatam respondere putandus est. Imbecillitatem autem animi hoc profecto loco eo tantum consilio a Posidonio commemorari, ne sapientium et proficientium exempla nihil valere videantur, inde adparet, quod statim ille postquam praemisit non sufficere imbecillitatem pro causa affectuum vendere, quoad quomodo affectum moveret non demonstraretur, non modo eos qui proclives sint ad vitiositatem sed omnes imbecillos (audi: etiam proficientes), dum mali sint, in affectus incidere ostendit. Quo argumento sine dubio utitur, ne proficientes omnino in affectus non facile incidere sibi obici possit. Statim autem imbecillitatis immemor ita pergit, ut, licet cum Chrysippo affectum in falsa illa opinione officiosae perturbationis ponamus, *magnitudinem* certe opinatae rei non sufficere ad originem falsae illius opinionis explicandam statuat: 'opinio illa qua dignum esse ea re quae acciderit statuimus rationem aspernari, magnum affectum indicat (h. e. non nascitur, nisi in magno affectu homo est — hoc Posidonius Chrysippo affec-

1) Haec suppleam. Bake delet καί.
2) Qua de re postea iterum dicendum erit.
3) αἰτιάσοιντο A, αἰτοιάσοιντο M (H deest). Quin recte Muellerus αἰτιάσονται scripserit, propter ἐροῦσιν dubium non est.

tum ipsum in ea opinione ponenti concedit), sed existit etiam, si mediocria vel parva acciderunt'.[1]) Ac tum demum ne quid Chrysippo restet refugii, neque magnitudinem rei opinatae neque imbecillitatem causam affectuum esse inde ostendit, quod licet homini eadem de magnitudine boni vel mali opinio eademque imbecillitas adsit, non idem efficitur sed modo nascitur affectus modo non nascitur. Nec minus illi doctrinae obstat, quod quidam (velut Agamemno), etsi et malum magnum sibi adesse putant et imbecilli sunt, aliorum consilia petunt nec rationem aspernantur. Postremo argumentum refellitur, quo Chrysippus ad suam doctrinam comprobandam usus erat. Cum enim nonnulli (velut is qui versum ἔα μ᾽ ἀπολέcθαι κτλ. pronuntiat) cupiditate ita occaecentur, ut id quoque quod malum esse cognoverint, adpetant, Chr. inde hoc explicandum statuit, quod illi propter magnitudinem eius rei quae adsit oportere putent opinionem de ea tamquam bonum sit habere, quamquam aliud ipsi sibi persuaserint (375, 4 sqq. et imprimis 376, 1). Cui Posidonius respondet hoc si accipiamus eo nos deduci, ut homines et magnitudine opinati *boni* et *magnitudine ipsa* rei, etiamsi illa bonum non sit, ad adpetendum stimulari censeamus.[2]) Itaque causam qua illi in affectum propellantur, in opinione magni boni poni non posse (376, 5 sqq.).

Hac igitur disputatione Posidonius Chrysippum non recte facere ostendit, quod magnitudine opinati boni vel mali eam opinionem moveri dicat, qua homines oportere putent in affectu esse rationemque

---

1) τὸ δὲ ὑπολαμβάνειν κατὰ ἀξίαν εἶναι τῶν cυμβεβηκότων οὕτωc κεκινῆcθαι, ὥcτε ἀποcτρέφεcθαι τὸν λόγον, μέγα πάθοc ἐμφαίνει· οὐ καλῶc ὑπολαμβάνειν ἐcτί· γίνεται δὲ καὶ διὰ cύμμετρον καὶ μικρόν — sic codd. p. 371, 14 sqq. Sententia quam supra enarravi, quae necessario flagitari mihi videtur, efficitur, si verba οὐ καλῶc ὑπολαμβάνειν ἐcτί neglegimus. Quae cum non modo superflua sint sed etiam et propter formam — nam parum cum reliquis cohaerent — et propter sensum offensiones praebeant, quaerendum est, quid in illis lateat. Illo autem loco Posidonius aut diserte dicere potuit se haec a Chrysippo nunc accipere — necessarium tamen hoc propter rationes antea prolatas non erat — aut quid Chrysippo concederet, accuratius circumscripsit. Hoc vero eo libentius crediderim, quod μέγα πάθοc ἐμφαίνει explicatione eget. Vult enim dicere: 'opinio illa indicat tum ipsum hominem magno affectu commoveri, *quia per meram cogitationem non nascitur*'. (Efficitur enim τῇ παθητικῇ ὁλκῇ, de qua infra agemus). Itaque tempto: μ. π. ἐμφαίνει καὶ οὐχ ἁπλῶc ὑπολαμβάνειν ἐcτί — 'nec simplex opinio est'. Ad οὐχ ἁπλῶc cf. p. 369, 10.

2) Lego p. 375, 7 sqq.: μάχην περιέχει φέρεcθαί τε ὡc ἐπὶ μέγα cυμφέρον καὶ διὰ τὸ μέγεθοc αὐτοῦ, εἰ καὶ ἀcύμφορόν ἐcτιν, ἄξιον ἡγεῖcθαι τοῦ μεγέθουc αὐτοῦ, εἰ καὶ μηδὲν ἔχει ὄφελοc (codd. μέγεθοc) ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον, ὅμωc ἀντέχεcθαι οὕτωc αὐτοῦ. (Ab ἄξιον pendet τοῦ μ. ἀ., ab ἄξιον ἡγεῖcθαι — ἀντέχεcθαι.) — Cum totum argumentum in eo positum sit, quod Chrysippus eo deducitur, ut sola *magnitudine* rei sive ea bona sive mala sit eius cupiditatem commoveri dicat, Pos. in hac re premenda sibi satis facere non posse mihi videtur. Itaque nimiam verborum copiam quae facile offensioni esse potest ferendam esse iudico. Wilamowitzius deleri iubet τοῦ μεγέθουc αὐτοῦ.

aspernari, Galenus autem eius disputatione usus redarguere vult, si qui eadem magnitudine opinatae rei fieri censeant, ut iudicium amplius quam deceat efferatur et adpetitio redundet (369, 7 sqq.). Aequandae igitur sunt, si modo quis extat conexus sententiarum, opinio illa officiosi affectus et haec redundantia impetus. Tantum autem abest, ut hoc Galenus eis verbis quae prooemii loco Posidonii orationibus praemittit, dilucide exprimat, ut omnino non de affectibus sed de morbis animi imprimisque avaritia dicat (369, 10 sqq.). Quamquam autem vel hinc adparet illum sententiarum conexum a Galeno non excogitatum sed e Posidonii disputatione non ita bene translatum esse, melius videtur ex hac ipsa Posidonii disputatione rem diiudicare.

Eo enim loco, quo Galenum ab eo discedere vidimus (Gal. p. 350, cf. supra p. 9), Posidonius ut causam redundantis impetus explicari non posse comprobet, dum praeter rationem ullam in animo esse facultatem negemus, difficultates non minui ostendit, si pro redundanti impetu ponamus redundantem adsensionem. Nam etiamtum quaerendum esse, quomodo fiat, ut adsensio redundet. — Videmusne quam facile Posidonius ea addere potuerit[1]), quae modo examinavimus? 'Quae autem secundum Chrysippi doctrinam proferri possint, minime sufficiunt. Cum enim secundum illum redundantia adsensionis in eo sine dubio ponenda sit, quod iudicium hominum amplius quam natura ferat, efferatur, ita ut rectum esse et ad officium pertinere statuant rationem aspernari et in affectu esse — in hac enim opinione cardinem rei versari sapientium et proficientium exemplis comprobat, qui quamquam in summis bonis vel malis sint, in affectum non incidant, quod eis desit opinio illa officiosi affectus[2]) — tamen quomodo ad hanc ipsam opinionem deducamur, non explicatur. Quamquam Chrysippus ipse magnitudine opinatae rei eam moveri censet. Τοιούτων δὲ ὑπὸ τοῦ Χρυσίππου λεγομένων κτλ.'

Ad hanc Posidonii disputationem Galenum, postquam p. 362—367 suas cogitationes protulerit, si se paulatim accomodare putamus, mirum non iam est, quod p. 368. 369 rei tractatio parum recte procedit. Neque ea tantum quae iam antea Galeni ipsius esse vidimus, ei tribuenda sunt, sed ne Chrysippi quidem oratio, quam 368, 12 adfert accuratiusque tractat, ad Posidonium referenda est, si quidem ἀρρωστήματα illa quae ibi commemorantur a Posidonio nusquam respiciuntur. P. 369, 10 sqq. autem eorum non ita bene a Galeno rationem haberi supra cognovimus.

Praeterea autem nunc adparet, qui factum sit, ut Galenus ibi sic diceret, tamquam Posidonius omnino ad argumenta non ab ipso

1) Antea in medio reliquimus, utrum Posidonius disputationem ita terminavisset, ut illud interrogandum esse diceret, an addidisset, cur illa quaestio a Chrysippo solvi non posset.

2) His enim exemplis Chrysippum iam usum esse non solum per se verisimile est, sed etiam postea argumentis comprobabimus.

Chrysippo prolata sed secundum eius doctrinam conficta respondisset: Scilicet argumenta illa a Chrysippo ipso prolata sunt, sed non eo consilio prolata, ut redundantiam adsensionis explicaret. Hanc enim ipsam non e Chrysippi libris sumpsit Posidonius, sed secundum eius doctrinam finxit.

Inde a p. 376 usque ad p. 390 Galenus iterum ostendit Chrysippi ipsius verbis nos eo deduci, ut praeter rationem aliam quoque facultatem in animo esse statuamus. Ac primum quidem hoc inde concludit quod ille ut in corpore sic in animo contentiones et remissiones agnoscit et remissione animi fieri censet, ut iudicio antea facto depellamur et in affectus incidamus. Hoc enim cum dicat, Chrysippum ipsum concedere non iudicium nostrum mutari, sed ira vel cupiditate coactos nos recto iudicio deturbari (—383). Porro cum Chrysippus sententiae suae favere dicat, quod ἐξεcτηκέναι vulgo dicantur qui in affectu sint et quod illi saepe rationi se obtemperare nolle ipsi profiteantur, e singulis eius orationibus concludit iram et cupiditatem a ratione seiungendam esse (—386). Denique exempla quoque ab illo prolata Admeti, qui cupiditate quadam lamentandi se impelli dicit, Achillis, qui ipse secum reputans omnia recte sentit sed saepe si quid ei accidit, recta sententia deturbatur, hominum iratorum, quorum ira in spongiam vel lapides effervescit, testimonio sunt non e ratione affectus nasci (—390).

Haec num Galeni ipsius sint, non est cur quaeramus, si quidem ipse haec sibi expressis verbis vindicat cf. 376, 13. 4 ἀλλὰ περὶ μὲν ἐκείνων (sc. τῶν ὑπὸ τοῦ Ποcειδωνίου προβληθειcῶν ἀποριῶν) καὶ αὖθιc ἐροῦμεν et p. 391, 3. 4: μεταβήcομαι δ' ἐπί[1]) τινα τῶν ὑπὸ τοῦ Ποcειδωνίου πρὸc τὸν Χρύcιππον ἀντειρημένων.

P. 391 igitur Galenus nonnulla, quae a Posidonio Chrysippo obiecta essent prolaturum se esse pollicitus statim orationem quandam eius ad verbum adfert. Qua ille definitione aegritudinis sicut aliis multis quas a Zenone pronuntiatas Chrysippus litteris mandaverit, manifesto eius errorem convinci contendit. Cum enim aegritudo ab eo ita definiatur, ut sit opinio recens, qua malum nobis adesse putemus, verbo 'recens' autem nihil possit significari nisi quod tempore proximum sit[2]), postulandum est, ut ratio reddatur, qui fiat, ut mali opinione recens dum sit animus contrahatur inque affectum proiciatur, ubi inveteraverit, non item. Καίτοι οὐδὲ τὸ πρόcφατον ἐχρῆν ἐγκεῖcθαι κατὰ τὸν ὅρον, εἴπερ ἀληθῆ τὰ Χρυcίππου· κατὰ γὰρ τὴν γνώμην αὐτοῦ μᾶλλον τὴν μεγάλου κακοῦ ἢ ἀνυπομονήτου ἢ ἀκαρτερήτου, καθάπερ αὐτὸc εἴωθεν ὀνομάζειν, τὴν λύπην εἰρῆcθαι δόξαν οὐ προcφάτου. ἔνθα καὶ διχόθεν ὁ Ποcειδώνιοc

1) δ' ἐπεί H. cf. Petersenum (In Galeni de Hippocratis et Platonis placitis libros quaestt. criticae Diss. Gott. 1887).

2) Ut ἀξιοῖ sic φηcί sine dubio de Posidonio praedicatum est (cf. μέν — δέ). — De toto loco egit Hirzel, Untersuchungen zu Ciceros philosophischen Schriften III, 426 sqq.

ἀντιλέγει τῷ Χρυσίππῳ, κατὰ μὲν τοῦτον τὸν δεύτερον ὁρισμὸν ἀναμιμνήσκων τῶν τε σοφῶν καὶ τῶν προκοπτόντων, ὡς ἔμπροσθεν εἴρηται .... κατὰ δὲ τὸν πρῶτον κτλ. (392, 1 sqq.). Verba adscripsi, sicut tradita sunt. Atque sententiam quidem hanc his verbis contineri adparet: 'Quamquam ipsum verbum πρόσφατος quod a Zenone pronuntiatum Chrysippus retinuit, in definitione locum non habet, si vera sunt quae Chrysippus ipse docet. Eius enim sententia melius exprimitur, cum magni vel intolerabilis mali opinio aegritudo esse dicitur, non recentis. Utramque autem definitionem redarguit Posidonius.' Illam intolerabilis mali opinionem hic commemorari non ut quomodo secundum Chrysippum aegritudo definiri possit ostendatur, sed quia a Chrysippo ipso tamquam altera definitio pronuntiata sit, primum inde adparet, quod Galenus nullo pacto inter priorem et alteram definitionem distinguit. Deinde eam disputationem in memoriam revocantes quam Posidonius ipse hic respicit (Galeni p. 370 sqq. cf. supra p. 13) si Chrysippum ita sentire meminimus, ut opinatae rei magnitudine opinionem officiosi doloris[1]), hac autem ipsa opinione affectum moveri dicat, dubitare non possumus, quin Chrysippus cum in Zenonis definitione haec non commemorari sciret, alteram definitionem secundum suam doctrinam conformatam proponere debuerit. Sic autem alibi quoque eum egisse, ut non una definitione adquiesceret, ea declarant quae Galenus p. 337 adfert (sicut Zeno ipse duas affectus definitiones proposuit).[2])

Quod si verum est, iis adstipulari non possumus, qui p. 392, 4 ad εἰρῆσθαι addunt ἐχρῆν vel ἔδει. Non enim debebat illa definitio a Chrysippo adferri, sed adlata est. Quamquam autem ut aliquid infinitivo addatur, ratio grammatica non necessario postulat[3]) — nam Posidonii sententiam Galenus reddit — tamen cum articulus τήν, ante μεγάλου qui legitur, sine dubio sanus non sit, probabilissima mihi videtur coniectura, quam Wilamowitzius nunc mihi suppeditat. Scribendum enim putat: κατὰ γὰρ τὴν γνώμην αὐτοῦ μᾶλλον ἦν (pro τήν), 'magis enim ex ipsius sententia erat magni mali .. opinionem aegritudinem vocari, non recentis.'[4])

Hanc igitur alteram definitionem Posidonius ut iam antea refutatam uno verbo absolvit, priorem ut contra Chrysippum facere ostendat, interrogat, quamobrem non mali opinio ipsa aegritudinem moveat sed recens mali opinio[5]) 'et dicit, quia unaquaeque res, quae

---

1) ad quam verbum ἀκαρτέρητος spectare videtur.

2) Potuit etiam has duas definitiones in unam contrahere cf. Cic. Tusc. III 11, 25: aegritudo est opinio magni mali praesentis et quidem recens opinio talis mali, ut in eo rectum videatur esse angi.

3) nec magis p. 415, 11 ad infin. εἶναι quidquam addendum esse concedo.

4) προσφάτου recte defendit Petersen.

5) ἀμελέτητον H (cf. Kalbfleisch p. 5), ἀμέτρητον MA. Extat hic difficultas, in quam ii qui novissime de Galeni codicibus egerunt non inquisiverunt. Quamquam enim plerumque non possumus non iudicare

non percogitata est, ubi quanta est uno tempore[1]) accidit, e prioribus iudiciis mentem deicit, eadem autem ubi exercitatione et usu et tempore insinuata est, aut omnino non deicit ita ut affectum moveat aut profecto paululum.' — Verba καί φηcι διότι dum legimus, facere non possumus quin eis verbis quae sequuntur Posidonium causam e Chrysippo frustra quaesitam ipsum reddere putemus. Sed primum quidem Galenum quamquam ut hanc πραγματείαν perpoliret, operam non admodum dedisse passim videmus, tamen sic balbutivisse vix est credendum.[2]) Deinde ipsa verba cum sine dubio indicent originem affectuum inde deducendam esse, quod propter insolentiam rei accidentis rectis iudiciis deturbemur, ab eo Chrysippo obici non possunt, qui p. 372, 16 dicit: ἐν οἷc (sc. et in eo qui adsuevit aliqua re et in eo cui de improviso accidit) αἱ μὲν ὑπολήψειc ἴcαι πολλάκιc καὶ τὰ τῆc ἀcθενείαc, τὰ πάθη δὲ οὔτε ἐπὶ ἴcηc οὔτε ἴcα γίνεται. Summi denique momenti est animadvertere, quo tendat omnis haec disputatio. Id quod ex his verbis adparet, quae sine dubio e Posidonii sententia dicta sunt (p. 394, 9. 10): ὅτι δὲ ἐν τῷ χρόνῳ μαλάττεται τὰ πάθη, κἂν αἱ δόξαι μένωcι τοῦ κακόν τι αὐτοῖc γεγονέναι, καὶ ὁ Χρύcιπποc . . . μαρτυρεῖ. Statim igitur ibi Posidonius ex ipsius Chrysippi verbis concludit illum quoque statuere sedationem affectuum fieri, licet opinio mali praesentis maneat, propterea quod contractio animi vel etiam impetus ad contractionem desinat aut quod hoc quoque remanente nulla iam actio sequatur (quod etiam in flentibus ac ridentibus accidere). Perorat ita, ut dicat: ὅτι μὲν οὖν ἐν τῷ χρόνῳ παύεται τὰ πάθη καίτοι

---

et Marcianum et Aldinae codicem ex ipso Hamiltoniano descriptos esse, haud pauci loci occurrunt, quibus MA eandem lectionem praebere dicantur, sed ab H discrepent. Neque moror p. 338, 12 (H ἐντεθυμῆcθαι, MA -εῖcθαι) 348, 11 (H δήξειc, MA δείξειc) vel etiam 481, 3 (LH νικᾶν — λήγειν; de MA tacet Ml., sed A quoque idem praebet); sed praeter locum de quo agimus, vide sis p. 374, 12 (H cυμβουλευόμενοc, MA -cόμενοc) 342, 8 (H κατὰ πάθοc, MA κατὰ τὸ πάθοc) 462, 10 (H habet δυνάμειc post ἡμῶν nec minus L, qui articulum addit, MA post εἰcι). Attamen ab ea sententia, qua ex ipso H illos descriptos esse illi censent, ita discedendum non puto, ut Aldinae editores et codice H et codice M usos esse ac saepius ad hunc, ut qui facilius legi posset, sese accommodasse suspicer. — Hic autem ἀμελέτητον verum esse res ipsa declarat. Ἀμέτρητον enim quamquam propria sua notione, qua est 'id quod metiri non possumus', minime ab huius disputationis ratione alienum est (cf. Cic. Tusc. III 24, 58), tamen cum eius notionis neque in verbis oppositis ἀcκηθὲν δὲ κτλ. neque postea ratio habeatur, ingeniosa potius coniectura quam vera lectio esse videtur. Ἀμελέτητον vero etsi ipsum quoque ad cogitationem referendum est (cf. ξένον quocum coniungitur), tamen eis quae sequuntur melius opponitur.

1) Verbis ἀθρόωc προcπῖπτον eae res excluduntur, quae cum de improviso ac subito acciderint, paulatim tamen crescunt. Galenus π. αἰτ. cυμπτ. VII p. 117 K. . . . ἐπειδὰν ἀθρόωc cυμπίπτῃ· καλῶ δὲ ἀθρόωc τὸ κατὰ τὰ μεγάλα ἅμα καὶ ταχέωc.

2) Hirzelium cum p. 428 adn. 2 ad illud φηcί nos remittat, quod p. 401, 4 in Muelleri editione legitur, fugit id coniecturae deberi.

τῆς δόξης διαμενούσης, αὐτὸς ὁ Χρύσιππος ὁμολογεῖ· διὰ τίνα μέντοι τὴν αἰτίαν τοῦτο γίνεται, δυσλόγιστον εἶναί φησιν.[1]) Non potest igitur Posidonius ipse rationem, cur recenti opinione mali in affectum iniciamur, ita reddere, ut re incognita iudicia mutari dicat.

Quamobrem Bakius primus verbum φησί de Chrysippo praedicari et hoc enuntiato rationem ab eo ipso ad priora explicanda prolatam referri statuit; Hirzelius vero cum id fieri non posse cognovisset, διότι idem valere ratus atque ὅτι novam Chrysippi sententiam adiungi censuit. Sed primum quidem ad φησί Chrysippi nomen nullo modo audiri potest, deinde illud si accipimus, res eo deducitur, ut longa Chrysippi oratio adferatur neque sciamus, quid quaestione illa primo proposita factum sit. Mihi, ut sententia quae hoc enuntiato continetur Chrysippo vindicanda est, sic forma verborum, si cum ea comparantur interrogationes p. 391, 13 sqq. et 392, 11 sq. propositae, flagitare videtur, ut haec quoque a Posidonio aut a Galeno secundum Posidonium pronuntiari statuamus. Itaque una litterula mutata pro διότι scribo διὰ τί[2]), ut hic conexus sententiarum evadat: Posidonius postquam quae causa esset, cur recens sola mali opinio aegritudinem efficeret, interrogavit, altera interrogatione id ipsum quod a Chrysippo responderi possit, reicit.[3]) Quod ita facit, ut non modo Chrysippi doctrinam qua affectus iudicia esse dicantur, in universum accipiat, sed etiam quae praeterea huc spectantia ab illo prolata sint commemoret, denique cuiusdam rei quae Chrysippi sententiae maxime favere videatur rationem habeat. ‘Cur unaquaeque res, quae non percogitata et aliena est (hoc argumento Chrysippus uti potuit, ut vim recentis mali explicaret), cum quanta est uno temporis puncto accidit (tum rem maxime alienam videri adparet) ex iudicio deturbat, sed eadem[4]) ubi usu et tempore nobis insinuata est, eandem vim non habet?’ Scilicet licet quam plurima Chrysippo demus, semper ea restat quaestio, cur temporis et consuetudinis tanta sit vis, ut ea homines ad sanum iudicium reducantur.

‘Atque haec quidem quaestio a Chrysippo non solvitur nec potest solvi; affectus vero temporis vi debilitari, etiamsi iudicia non mutentur, ipse concedit’ — videmusne quam bene sententiae p. 394. 395 expressae adnectantur?

Qualis autem sententia ea parte disputationis contineri debeat, quae interiecta est, e verbis ὅτι δὲ ἐν τῷ χρόνῳ μαλάττεται τὰ πάθη, κἂν αἱ δόξαι μένωσι τοῦ κακόν τι αὐτοῖς γεγονέναι, καὶ

---

1) Eandem sententiam repetit 397, 11; 398, 10; 403, 1. 2.

2) In eandem coniecturam aliquando etiam J. de Arnim pervenisse a Wilamowitzio audio.

3) Similiter duae interrogationes a Posidonio coniunguntur p. 441, 11. 13.

4) Non sibi opponuntur τὸ ἀμελέτητον — τὸ συνεθισθέν, sed de eadem re duo verba praedicantur. Pars posterior fere e p. 391, 15 repetitur, quod in ea tota res posita est.

ὁ Χρύσιππος . . . μαρτυρεῖ (394, 9) vel solis adparet. Antea enim demonstratum esse debet Chrysippum quoque in ea sententia fuisse, ut χρόνῳ μαλάττεσθαι τά πάθη statueret. Ergo non modo versum ex Alcestide sumptum, qui eadem verba continet, sed etiam proxima exempla e Chrysippi libris hausta esse concludendum est. Atque Herculis quidem verbis temporis vis ita illustratur, ut idem malum inveteratum minorem vim habere dicatur; qui praecedunt versus, ab eo pronuntiati sunt, qui longa malorum serie defetigatus calamitate ita adsueverit, ut nova mala facile ferre possit. Cum igitur his exemplis temporis et consuetudinis vis demonstretur, prima ad consuetudinem antequam mala accidant faciendam h. e. ad praemeditationem spectant.[1]) Itaque etiamsi aliunde (cf. Cic. Tusc. III 22, 52) nesciremus praemeditationem a Chrysippo laudatam esse, ex hac ipsa disputatione disceremus ea quae hic de illius vi dissererentur Galenum a Posidonio mutuasse, ipsum autem Posidonium e Chrysippi libris adtulisse. Verba ipsa autem minime refragantur vel potius idem ut statuamus postulant. Nam si verba διὰ τί πᾶν τὸ ἀμελέτητον Posidonii interrogationem esse statuimus, primum quidem ille dum verbo ἀμελέτητον utitur, de praemeditatione cogitare videtur, deinde nihil obstat, quominus omnia quae usque ad χρῆσθαι leguntur, pro eius verbis accipiamus. Tum vero verbum φησί non nisi de Chrysippo praedicari posse manifestum est: ‛quamobrem (sc. propter consuetudinis vim; δι᾽ ὅ si distinguimus, res apertior est) etiam rebus antequam accidant se insinuare et si nondum adsint, tamquam adsint, eis se uti dicit.’[2]) Quodsi Galenus pergit: βούλεται δὲ τὸ προενδημεῖν ῥῆμα τῷ Ποσειδωνίῳ τὸ οἷον προαναπλάττειν eqs., quomodo haec interpretanda sint, nunc adparet. Posidonius enim ut antea quid sibi vellet verbum πρόσφατος (p. 391, 11) explicavit et solam temporis notionem in eo inesse ostendit, sic nunc quid Chrysippi verbum προενδημεῖν significet illustrat atque ita illustrat, ut consuetudinis vim hoc verbo a Chrysippo agnosci statuat.[3]) Quod quantopere ad totam disputationis huius rationem quadret, cognoscimus. Hoc postquam tamquam in parenthesi additum est, Galenus ita pergit, ut dicat διὸ καὶ παρείληφεν ἐνταῦθα, quae de Chrysippo iterum praedicari nunc facile patimur.

Haec igitur Posidonius disputat: ‛Zenonis definitione a Chrysippo

---

1) Tam diversas res his testimoniis illustrari Galenus ipse nullo modo significat. Coniciendum autem est Posidonium exempla olim (sc. a Chrysippo) diversis locis prolata ad suum argumentum illustrandum in unum locum congessisse. — Priora leguntur apud Cic. Tusc. III 14, 29 cf. 24, 58 et Cons. ad Ap. 112 D, εἰ μὲν τόδ᾽ ἦμαρ κτλ. vertit Cic. ibid. 28, 67.

2) Non est necessarium post προενδημεῖν inserere δεῖν. Chrysippus dixit: διὸ καὶ προενδημῶ κτλ.

3) Res a Galeno apertius ita pronuntiari potuit, ut diceret κατὰ τὸν Ποσειδώνιον; sed quam facile illa elocutione uti potuerit, cum Posidonium sequeretur, adparet. Ac velim notes, quam facile ipsa oratio, si τῷ Ποσ. omittimus, Posidonio tribui possit. — Cf. etiam Hirzelium l. l. 434.

comprobata qua aegritudo recens mali opinio esse dicitur, Chrysippi ipsius sententia convincitur. Namque cur temporis et consuetudinis tanta sit vis, ut mali opinio non semper, sed recens dum sit affectum moveat, adeo non potest explicare secundum suam de natura affectuum doctrinam, ut ipse concedat affectus tempore intermisso mitigari, quamquam iudicia, in quibus solis causam affectuum vel potius affectus ponit, non mutentur. Itaque eo confugit, ut non opinionem mali sed contractionem animi vel impetum ad contractionem desinere dicat; id ipsum tamen cur fiat, expedire se non posse confitetur.'

P. 396 Galenus ubi ratione cur affectus mitigarentur non reddita ne curationem quidem affectuum tradi posse praemisit, Posidonium laudat, quod ut ipse illas res explicare posset, ad Platonem rediit neque eius de affectibus doctrinam solam sed omnino quae ille de natura ac facultatibus animi protulerat, ita probavit, ut inde profectus, quidquid in philosophia morali quaereretur, diiudicaret. Quae ubi paucis perlustravit, p. 397, 9 ad rem rediens primo affectuum originem a Posidonio in ira et cupiditate poni commemorat, tum quibus ille sedationem affectuum explicaverit refert. Is enim ut fletus risus similiumque rerum sic affectuum satietate quadam homines capi Chrysippi ipsius verbis usus statuit: ὡς γὰρ ἐφίεται τὸ παθητικὸν τῆς ψυχῆς οἰκείων τινῶν ὀρεκτῶν (ὀρεκῶν corr. in ὀρεκτικῶν H), οὕτω καὶ τυγχάνον τῶν αὐτῶν (editores vulgo coniungunt: τυγχανόντων) ἐμπίπλαται κἂν τούτῳ τὴν ἑαυτοῦ (sic Muellerus recte pro ἑαυτῶν) κίνησιν καθίστησιν, ἥτις ἐκράτει τῆς ὁρμῆς τοῦ ζῴου (399, 14 sqq.). Neque enim quidquam magis perspicuum est quam esse in nobis sicut in ceteris animalibus duas facultates, quarum altera voluptatis altera victoriae et principatus natura sit adpetens. Quod cum agnovisset Posidonius Chrysippum vituperavit, quod eo confugisset, ut impetu ad affectum remanente nullam actionem sequi suspicaretur. Nullo enim modo fieri potest, ut actio causa extra impetum posita impediatur. Idem autem, quomodo fieret, ut multi fletum inviti retineri non possent, alii flere etiamtum volentes desinerent — id quod Chrysippus expedire se non posse confessus est — secundum suam doctrinam facile explicavit. Scilicet in illis irrationales motus tam validi sunt, ut voluntate vinci non possint, in his iam plane sunt sedati, ita ut illa[1]) expergefieri nequeant.[2])

Hanc igitur doctrinam si sequimur, non modo quomodo ratio contra affectus pugnare possit, cognoscimus sed tota de animi facul-

1) πρὸς αὐτῆς habet H, licet correctum sit in αὐτῶν 401, 6. 7.

2) p. 401 init. τὴν αἰτίαν ἐρωτᾷ κἀνταῦθα ὁ Ποσειδώνιος, διὰ ἣν καὶ [οἱ] (cf. Kalbfleisch p. 30) πολλοὶ μὴ βουλόμενοι πολλάκις κλαίουσιν ἐπισχεῖν μὴ δυνάμενοι τὰ δάκρυα καὶ ἄλλοι κλαίειν ἔτι βουλόμενοι φθάνουσι παυόμενοι — διὰ τὰς παθητικὰς κινήσεις κτλ. Muellerus ante διὰ addit γίνεσθαι δέ φησι, sed nihil fortasse inserendum est.

tatibus doctrina nobis probatur, quam Pythagoras invenit, Plato perpolivit et ad finem perduxit. Atque eandem doctrinam secuti facile, quamobrem consuetudo et omnino tempus[1]) tantum valeat ad affectus mitigandos, rationem reddimus. Per illam enim irrationalis animi pars omnia in quibus versatur sibi accommodat, huius autem vis in eo posita est, quod irrationales facultates eis quae antea concupiverunt satiantur. Contra logicae cognitiones iudicia denique omnia quae in sciendo posita sunt, propter temporis solius vim neque magis inhaerescunt animo neque desinunt aut mutantur. Nemo enim ea opinione qua bis bina quattuor esse sentiebat propter temporis longitudinem saturatus umquam abstitit.

Hanc disputationem totam e Posidonii libris haustam esse vix est quod dicam. Sed liberius Galenum hic egisse et magis suo ingenio indulsisse vel ea particula declarat (p. 397), qua summatim Posidonii amplam disputationem percurrit. Porro ea argumentatio, quam p. 400, 10 sqq. legimus, statim post verba Chrysippi p. 395 adlata locum habuisse videtur. Denique ea quae p. 402, 1. 2 de consuetudinis vi Galenus non tam disputat quam significat, declarant hic quoque illum, cum ad libri finem properaret, summam disputationis Posidonianae brevissime reddidisse.

Quin autem totius disputationis tenorem Galenus servaverit, cum dubium esse non videatur, eodem fere modo Posidonius progressus esse putandus est atque Galenus progreditur. Atque initio quidem Posidonium non id egisse, ut unam definitiunculam a Chrysippo propositam refutaret consentaneum est, sed ut antea ostendit originem affectuum a Chrysippo non explicari, sic nunc a verbo πρόcφατοc profectus illum non magis dicere posse, quomodo affectus mitigentur, disputat. Tum vero iam eo transit, ut quid ipse de affectuum origine et sedatione statuat aperiat et quamobrem recenti opinione mali sola perturbemur explicet.[2]) — Itaque non sine ratione Galenus quia ad certum finem disputationem suam perduxit, librum IV absolvit, significat tamen sese etiam proximo libro id acturum esse, ut Chrysippi de affectibus doctrinam Posidonii argumentis non neglectis impugnet.[3])

De libro V.

Initio Galenus postquam quomodo factum esset, ut de affectibus accuratius diceret, iterum exposuit, Posidonium laudat, quod a Chrysippo et Zenone ita discesserit, ut Platonem sequeretur. Quare huius argumentatione usum se esse in superioris libri fine, priora autem de suo sese disputasse non sine magna gravitate addit, quam eo magis animadvertere iuvabit, si quantum in illis quoque Posidonio

---

1) p. 402, 1 ὅλωc (codd. ὅλοc) ὁ χρόνοc legerim.
2) Quam ad rem postea redeundum erit.
3) Quamquam uno libro hanc quaestionem absolvere antea in animo habuit (307, 1).

debeat, in memoriam revocaverimus. Tum hoc quoque libro operam se daturum pollicetur, ut Chrysippi doctrinam refutet imprimisque ea persequatur, quae ille secum ipse pugnans scripserit (—407).

Rem ita ingreditur, ut quo animi statu boni et mali utantur quidque de hac re Posidonius et Chrysippus docuerint, examinet. Ut enim bonorum animos affectu carere uterque tradit, sic cum quaeritur quales malorum animi sint, antequam in affectus incidant et cum inciderint, Posidonius a Chrysippo discedit. Cum enim hic malorum animos iis corporibus similes esse statuat, quae facile levesque ob causas in febres incidant, Posidonius comparatione instituta cum id solum agendum esse putet, ut quomodo in affectus malorum animi incidere possint eluceat, ad hanc autem rem explicandam nihil interesse censeat, utrum facile an non facile incidant, ipsorum sanorum corporum potius imagine utitur. Ut enim malorum animi omnes sic sana corpora omnia in morbos incidere possunt. Cum autem sana corpora ea re inter se differant, quod alia proclivitatem habent ad morbum, alia non habent, in promptu est cum his sanorum animorum statum comparare, sed obstat, quod animi extant morbis carentes, corpora non item. Id vero tenendum est, cum iis *sanis* corporibus quae proclivitatem habeant malorum animos comparandos esse, aut si hoc improbetur, cum ipso morbo, non cum morbo a Chrysippo excogitato. Corporis enim morbus status iam aeger est; Chrysippi autem morbus quem vocat, proclivitas potius (sani corporis) in morbos est[1]) (408. 409).

Sed hic Galenus ne parum medicus esse videatur, ne Posidonii quidem sententia adquiescit, sed accuratius quid inter sapientes proficientes mediocres stultos homines, porro quid inter ea tempora, quibus homines in ipso affectu sint reliquamque eorum vitam intersit, eadem similitudine persequitur (—412).

P. 413 pergit: ἀλλὰ νὴ Δία φήσει τις, ἴσως τῶν Στωϊκῶν, ὥσπερ οὖν καὶ λέγουσιν, οὐ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν εἶναι τῇ ψυχῇ πρὸς τὸ σῶμα κατά τε τὰ πάθη καὶ τὰ νοσήματα καὶ τὴν ὑγίειαν — sc. statuendam esse animi cum corpore similitudinem, sed fieri posse, ut morbo animi non ipse morbus corporis sed proclivitas ad morbum respondeat. Quamobrem Galenus Chrysippum ipsum sententiam suam ita pronuntiasse ostendit, ut animi cum corpore similitudinem ad singulas res quae de utroque praedicarentur pertinere ipsamque nominum aequalitatem ex aequalitate rerum natam esse diceret, ὥστε, ὅπως ἄν τις ὁρίζηται καθόλου τὴν ἐν τῷ σώματι νόσον, ἀναγκαῖον εἶναι τούτῳ καὶ τὴν ἐν ψυχῇ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὁρίζεσθαι (415, 12 sq.). Sed etiam in reliquis libri moralis de affectibus par-

---

1) Nisi p. 409, 15 γὰρ ad solum verbum αὐτῇ referimus, quid sibi velit hoc enuntiatum, non video. Galeni enim ipsius interpretatio (ibid. v. 5. 6) non satisfacit. Nam si ipse quoque verbo νόσος habitum ad morbum aptum significari posse statuit, Posidonius quid in Chrysippo vituperaret non habuit.

tibus animadverti potest, illum ut similitudinem per singulas res servet, operam dare sed efficere non posse. Accurate enim ac plane secundum rerum naturam corporis sanitatem ita definit, ut sit bona mixtio vel aequabilitas quattuor elementorum e quibus illud constet, robur ita ut sit nervorum aequabilitas; pulchritudinem denique aequabilitatem quae in membris cernatur esse dicit similiterque de morbo infirmitate deformitate iudicium fert. Animi vero sanitatem robur reliquaque eundem in modum circumscribenda esse ipse confessus (420, 6. 7) id quod pollicitus est, secundum doctrinam suam exsequi non potest. Cum enim animi quoque sanitas aequabilitas partium quarundam vel elementorum esse debeat, Platonis doctrinam secutis nihil obstat, quominus in aequabilitate et consensu rationis et irrationalium facultatum ea ponatur (417, 14); Chrysippus vero cum animi partes a Platone probatas non agnoscat neque quidquam praeter rationem in animo esse concedat, quarum partium concordia animi sanitas efficiatur, explicare non potest. Licet enim ille de propriis quibusdam partitionibus rationis loquatur (421, 3), primum in eo peccat, quod quamquam rationem intra animum consistere concedit, rationis et animi partes easdem esse dicit (422, 8), sed etiam hoc sumpto nihil proficit, quia ratio partes non habet. Quod enim Chrysippus in libro quo de ratione ipsa agit, eam ita definit, ut sit ἐννοιῶν τέ τινων καὶ προλήψεων ἄθροισμα, hae notiones atque anticipationes non partes sed actiones rationis sunt (422). Partes autem eius potius cum omnes illi spiritus nominandi sunt, quibus singulorum sensuum actiones efficiuntur, tum principalis ille in quo ratio consistit. Quamquam autem in hoc secundum Chrysippum ipsum (423, 12 cf. 421, 1) pulchritudo animi ponenda est, ne de huius quidem elementis, si quarundam partium aequabilitatem indagamus, cogitari potest. Sunt enim non diversa ab iis, e quibus corpus constat; nec frigidi et calidi aequabilitate pulchritudinem animi effici Chrysippus ipse contendet (424).

Ille igitur cum e compluribus partibus animum constare neget, neque sanitatem aut pulchritudinem[1]) eius secundum comparationem institutam circumscribere neque quid inter eas intersit ostendere potest (— 427), contra Plato in Sophista omnia optime expedivit (—431).

Inde a p. 413 ad rem plane novam Galenum transire ne ob eam quidem rem quisquam negabit, quod p. 419 et p. 425 Galenus priorem disputationem ita respicit, ut Chrysippum aliter in l. I. περὶ παθῶν (quemadmodum ibi exposuit), aliter in Curatorio (quo nunc utitur) sensisse dicat. Per illam enim disputationem id Galeno propositum est, ut quo in statu malorum animi versentur indaget, eiusque quaestionis diiudicandae causa imago qua Chrysippus ad rem illustrandam utitur examinatur; hic animi cum corpore comparatio propter se ipsa eo consilio tractatur, ut melius eam ad Platonis doc-

1) De robore tacet, quia ne a Platone quidem commemoratur.

trinam quam ad ipsam Chrysippeam quadrare demonstretur. Neque ita bene hae disputationes cohaerent. Cum enim p. 413—415 Galenus Chrysippum eo progressum esse ostendat, ut singulis rebus quae de corpore praedicarentur singulas res in animo respondere diceret, hoc optime prooemii loco posteriori disputationi praemittitur; quod autem Galenus p. 413 init. ideo haec se disserere simulat, ut ea quae contra priorem argumentationem proferri possint reiciat, recte haec se haberent, si Galenus ipse antea Chrysippum ob eam maxime rem impugnasset, quod morbum animi non cum *morbo* corporis comparasset.

Ut autem in priore disputatione ad Posidonii librum Galenum se accomodare adparet, sic inde a p. 413 nihil invenimus, e quo concludendum sit hic quoque illius libro eum uti. Immo haud paucis locis Galenum ipsum in eis quae ei domi nascantur liberius vagantem manifesto deprehendimus (velut p. 418. 422, 15 sqq. 426). Denique dum Posidonii locum p. 409 a Galeno adlatum maximeque ultima verba lego, verisimile mihi non videtur, eum postea tam longa disputatione — ampliorem enim eam esse quam pro magnitudine rei nemo non concedet — id egisse, ut morbum animi cum morbo corporis comparandum fuisse ostenderet. Immo ipse Posidonius ibi aut cum morbo aut cum sanitate corporis eum comparari posse statuit atque ita statuit, ut hoc praeferat.

P. 432 a digressu se revocans tamquam alterum prooemium huius libri disputationi praefigit. Qua enim in re ab Hippocratis Platonisque doctrina Aristoteles et Posidonius discesserint (sc. non partes animi substantia et loco diversas sed facultates probant), deinde quid Chrysippus de affectibus doceat, exponit. Tum vero postquam Chrysippum propter repugnantias ab eo admissas vituperavit (qua de re cf. p. 334. 335), p. 434 ad rem quam paulo ante tractavit, ita redit, ut animi cum corpore comparationem Chrysippo ne tum quidem stare ostendat, si notiones et anticipationes pro partibus animi accipiamus. Postulandum est enim, ut harum inaequalitate morbus animi efficiatur; sed e repugnantia duorum iudiciorum (quae 434, 14 notionibus et anticipationibus Galenus substituit) non affectus nascuntur sed errores, quos ab illis Chrysippus ipse seiungit. Denuo igitur cum Chrysippum habeamus secum pugnantem, ne miremur quod ne de curatione quidem affectuum sani quidquam tradidit (—436).

Hanc argumentationem Galeno ipsi tribuendam esse et ob eam rem concludendum est, quod secundum Galeni morem id maxime ea efficitur, ut Chrysippum secum pugnare cognoscamus, et inde adparet, quod ab eis quae p. 413—431 legimus, quae Galeni ipsius esse modo vidimus, revelli non potest. Nam sine dubio sic statuendum est: Galenus p. 432, cum eis quae antea disputaverat adquiescere vellet, ad ipsam rem redire constituit, sed postea ne quod argumentum quod tum tandem ei in mentem venerat neglegeret, disputationem iam absolutam denuo ingredi animum induxit.

Nec vereor ne quis huic sententiae obstare putet, quod p. 436, 9 legimus: μὴ τοίνυν θαυμάζωμεν ἔτι μηδὲ ὅτι τὰς θεραπείας τῶν παθῶν ὀρθῶς μὲν ὁ Πλάτων ἔγραψεν, ὡς καὶ ὁ Ποσειδώνιος αὐτῷ μαρτυρεῖ, μοχθηρῶς δὲ ὁ Χρύσιππος. Nam primum quidem hoc repetitum est e p. 396, 16, deinde omnino quae de curatione hic dicuntur, cum eis quae antecedunt non cohaerent.[1]) Quo autem consilio huius mentionem fecerit Galenus, ea declarant, quae p. 437, 1—3 legimus. Cum enim Galenus ei qui curationem affectuum tradat, non modo quomodo affectus postquam orti sint mitigentur, sed etiam quomodo ne oriantur impediatur[2]) ostendendum esse saepius diserte dicat (cf. 396, 14. 15 et 433, 5. 6, quem locum modo in adnotatione adscripsi), dubitari non potest, quin etiam institutionem puerorum ad curationem illam pertinere statuat. Commemorat igitur illam, quia statim accuratius de ea dicturus est.

Initio vero eius disputationis, quam p. 437 sqq. legimus nondum de educatione ipsa sed de statu animi in quo pueri versentur disputat. Ostendit enim (vel potius ut omnibus notum sibi sumit) primum quidem pueros quamquam ratione careant saepe affectibus perturbari, atque iis vehementioribus quam homines adultos[3]), deinde natura eos et ad voluptatem et (bestiarum quarundam exemplo) ad victoriam principatumque ferri, sicut postquam ad certum aetatis gradum pervenerint, honestum natura adpetant. Chrysippus autem ut rationem solam in animo esse inque ea affectus consistere teneat, pueros non minus quam bestias ut ratione sic affectibus carere statuit et e tribus illis adpetitionibus, quas natura homines habent, eam solam agnoscit, qua propter rationem ad virtutem feruntur. Sed tum unde pravitas hominum nascatur, dici non potest (439, 5). Cum enim secundum hanc doctrinam ex ipsius hominis natura nasci non possit, Chrysippus duas rationes profert, ut quomodo extrinsecus homines corrumpantur explicet. Nam primum quidem consuetudinem reliquorum hominum malamque institutionem per eos factam arguit, sed hoc ad rem explicandam non sufficere cum ipse cognoverit — nam quamvis bene educentur et quamvis bonorum consuetudine utantur, pueros non necessario bonos fieri concedit — ipsam rerum naturam adpellat. Tantam enim esse visorum probabilitatem, ut homines ad falsas opiniones (ob eamque rem ad affectus et pravitatem) deducantur. — At si homines ad nullam rem nisi ad virtutem natura tendunt, cur pueri mala exempla non natura aspernentur,

---

1) licet iam p. 433, 5. 6 praemittantur: μήθ' ὅπως ἰᾶσθαι χρὴ τὰ πάθη γενόμενα μήθ' ὅπως κωλῦσαι γενέσθαι, διδάσκοντα.

2) Sen. de ira II 18, 1: 'Duo autem, ut opinor, sunt (sc. remedia irae): ne incidamus in iram et ne in ira peccemus'; statim igitur c. 19—21 de educatione agit. Hieronymus peripateticus ne affectus *nascantur* solum agendum esse putat (cf. disp. meam 'über Plutarchs Schrift περὶ ἀοργησίας' in Hermae t. XXXI p. 321 sqq.).

3) Cf. etiam p. 485, 11 sqq.

dici non potest; nec magis Chrysippus exponit, qui fiat, ut homines visis decepti voluptatem et principatum pro bonis habeant, quamquam nulla naturali conciliatione ut illis visis adstipulentur, adducantur (p. 440, 1).

Hac igitur argumentatione nihil agitur nisi ut originem falsarum opinionum et pravitatis a Chrysippo explicari non posse ostendatur. Quod si Galenus p. 437, 1—3 de curatione affectuum et puerorum institutione dicturum se nunc esse pollicetur, alienae disputationi suam vestem induere putandus est. Posidonii autem libro eum hic uti et argumentandi ratio declarat, si quidem ubique eum ita agere vidimus, ut Chrysippi rationes non sufficere ad rem explicandam semperque aliquid quaerendum esse ostenderet, et p. 442, 1 sqq. manifesto cognoscimus: καὶ γὰρ καὶ ταῦθ᾽ ὁ Ποσειδώνιος μέμφεται καὶ δεικνύναι πειρᾶται πασῶν τῶν ψευδῶν ὑπολήψεων τὰς αἰτίας ἐν μὲν τῷ θεωρητικῷ (θεωρηματικῶ L) διὰ τῆς παθητικῆς ὁλκῆς, προηγεῖσθαι δὲ αὐτῆς (αὐταῖς L) τὰς ψευδεῖς δόξας ἀσθενήσαντος (-ας H) περὶ τὴν κρίσιν [τὴν H] τοῦ λογιστικοῦ· γεννᾶσθαι γὰρ τῷ ζῴῳ τὴν ὁρμὴν ἐνίοτε μὲν ἐπὶ τῇ τοῦ λογιστικοῦ κρίσει, πολλάκις δὲ ἐπὶ τῇ κινήσει τοῦ παθητικοῦ. Verba adscripsi secundum fidem codicum LH, qui quin ita ut feci adhibendi sint, dubium non est (nisi quod utrum αὐτῆς an αὐταῖς legendum sit, ex ipsa re diiudicandum est). Ut autem de hoc loco, cuius de sensu 'grammatici (vel potius philosophi) certant, et adhuc sub iudice lis est', iudicare possimus, primum quidem memoria teneamus, quae antecedant. Posidonius enim cum antea ostenderit a Chrysippo originem falsarum opinionum explicari non posse, nunc quid de hac re secundum suam doctrinam ipse proferre possit, dicere debet. Cum autem ad hanc quaestionem inde pervenerit quod pravitatis et affectuum originem illustrare studeret, postulandum est, ut quae ratio inter affectus pravitatemque et inter falsas opiniones intercedat, audiamus.[1]) Ipsa autem prima verba optime huc faciunt: δεικνύναι πειρᾶται πασῶν τῶν ψευδῶν ὑπολήψεων τὰς αἰτίας —, rectius tamen ab ultimis verbis, cum nullam habeant difficultatem, proficiscemur: 'Nasci enim homini ut animanti[2]) impetum non nunquam secundum iudicium rationis, saepe tamen secundum motum irrationalis animi facultatis.' Non igitur semper impetus, ut Chrysippus vult, a ratione proficiscitur sed sicut in reliquis animalibus saepe etiam[3]) ab irrationalibus facultatibus. (In memoriam revocemus ea quae de naturalibus earum

---

1) De toto loco egit Apeltius in libro qui inscribitur 'Beiträge zur Geschichte der griechischen Philosophie' (p. 287 sqq. 'die stoischen Definitionen der Affekte und Posidonius') Leipzig 1890. Quo e libro hic confer p. 304. 308.

2) Non sine certo consilio τῷ ζῴῳ dictum est. Similiter secundum Posidonium eo utitur Galenus p. 400, 1.

3) atque etiam multo saepius hoc fieri inde adparet, quod non ἐνίοτε repetitur, sed πολλάκις substituitur.

adpetitionibus antea disputavit). — Quodsi ad ea verba oculos converterimus, quorum rationem hoc enuntiato reddi particula γὰρ indicat, obiter adspicienti res perfacilis videbitur ad explicandum. Cum enim ut hic orationem bipartitam habemus, sic illic ut duo membra inter se opposita inesse statuamus, particulae μὲν — δέ flagitare videantur, re ipsa impellimur, ut singula membra sibi respondere censeamus. Ut autem hic impetum saepe secundum motum irrationalis partis nasci audimus, sic illic falsae opiniones ἐν τῷ θεωρητικῷ inde existere dicuntur, quod irrationalis pars tamquam in altera lance collocata a vero abstrahat; porro ut hic nonnunquam a iudicio rationis impetus proficisci statuitur, sic illic ratione imbecilla facta falsas opiniones duces existere motui irrationali[1]) comperimus. Sensus igitur hic fere esse videtur: Falsae opiniones per irrationalis motus vim nascuntur, praeeunt autem huic falsae opiniones, ubi ratio imbecilla facta est ad iudicandum. Nam impetus modo secundum iudicium rationis nascitur — ac tum falsae opiniones irrationalis motus duces sunt —, modo secundum irrationalem facultatem — ac tum sequuntur illam falsae opiniones. — Sed haec absurda esse e verbo πασῶν vel solo adparet. Nam si omnium falsarum opinionum origo in irrationali motu ponitur, haec res inde explicari non potest, quod impetus nonnunquam (vel etiam saepe; nam nihil interest) secundum irrationalem motum nasci dicitur. Omnino autem singula membra inter se respondere posse negandum est. Nam sine dubio in ultimo enuntiato verbis ἐνίοτε — πολλάκις impetus in eodem homine eodem vitae spatio nunc secundum rationalem facultatem nunc secundum irrationalem nasci dicitur; contra antea si legimus ἀσθενήσαντος . . . τοῦ λογιστικοῦ, duo rationis status distinguuntur, alter quo etiamtum valida est, alter quo imbecilla facta est ad iudicandum. Hos tamen eodem vitae spatio tamquam alternis vicibus homini redire non posse adparet.

Sed mittamus paulisper difficultates in re positas et ab ipsa forma verborum proficiscamur, cum per se vitii aliquid latere indicet. Nam si legimus πασῶν τῶν ψευδῶν ὑπολήψεων τὰς αἰτίας ἐν μὲν τῷ θεωρητικῷ διὰ τῆς παθητικῆς ὁλκῆς et προηγεῖσθαι δὲ αὐτῆς τὰς ψευδεῖς δόξας ἀσθενήσαντος περὶ τὴν κρίσιν τοῦ λογιστικοῦ, his verbis duo membra quae sibi respondeant, contineri non posse adparet. Quamobrem Muellerus cum in fine prioris particulae ad τὰς αἰτίας infinitivum γίνεσθαι supplevisset, adeo viris doctis placuit, ut eorum qui postea de hoc loco dixerunt[2]), quamquam inter se quam maxime dissentiebant, ne commemoraverit quidem quisquam hoc verbum in codicibus non legi. Quod eo magis mirum est, quod

1) αὐτῆς enim legendum et ad παθητικῆς ὁλκῆς referendum est, quia haec in hoc enuntiato non minus commemoranda fuit quam in eo quod ultimum legimus.

2) Cf. imprimis Hirzelium (l. l. III, 417 adn. 2) Kreuttnerum (Andronici qui fertur libelli περὶ παθῶν pars prior p. 34) Apeltium l. l. p. 302 sqq.).

haec elocutio: 'δεικνύναι πειρᾶται τὰς αἰτίας τινὸς διά τινος — demonstrare conatur causas alicuius rei positas in aliqua re (vel: aliquo argumento usus)' nihil habet offensionis, immo melior esse mihi videtur quam 'causae alicuius rei fiunt per aliquam rem', quae dictio non modo admodum torta est sed etiam parum ad logicam quadrat. Cur enim non dixit πασῶν τῶν ψευδῶν ὑπολήψεων αἰτίαν εἶναι τὴν π. ὁλκήν vel πάσας τὰς ψ. ὑπολήψεις γίνεσθαι διὰ τῆς π. ὁλκῆς? Cur enim inter causas falsarum opinionum et harum ipsarum causarum causam distingueret, profecto nihil erat. — Sed ut verbum inveniatur, quo aptius oratio terminetur, num reliquorum verborum forma talis est, ut haec enuntiata sibi opposita esse credibile sit? Quisquis enim legerit δεικνύναι πειρᾶται πασῶν τῶν ψευδῶν ὑπολήψεων τὰς αἰτίας ἐν μὲν τῷ θεωρητικῷ διὰ κτλ., nonne necessario propter collocationem particulae μέν sperabit fore, ut de *origine* falsarum opinionum duae res praedicentur? Qua tamen de re in posteriore enuntiati parte nihil additur.

Ipsa autem sententia magis etiam obstat, quominus has enuntiati partes sibi respondere putemus. Nam sive illam interpretandi viam ingredi conamur, qua antea nos decipi cognovimus, sive alio modo progredimur, semper difficultas inest in verbis ἐν τῷ θεωρητικῷ. Rectissime enim Apeltius hoc verbum ita explicari posse negavit (l. l. p. 306 sq.), ut idem valeret atque λογιστικόν.[1]) Nam inde ab Aristotele semper hoc verbum ita adhibetur, ut eam rationis partem significet, quae in contemplatione versetur; opponitur ergo non irrationalibus animi facultatibus sed ei rationis parti, quae ad actionem spectat. Posidonium autem ab hac consuetudine discessisse eo minus statui potest, quod sane verbo θεωρεῖν suo sensu in definitione finis apud Clementem servata (Strom. II, p. 497 P.) usus est. Ibi enim cum legamus: ἐπὶ πᾶσί τε ὁ Ποσειδώνιος (sc. τέλος ἀπεφήνατο) τὸ ζῆν θεωροῦντα τὴν τῶν ὅλων ἀλήθειαν καὶ τάξιν καὶ συγκατασκευάζοντα αὐτὴν (sic Laur., αὐτὸν coni. Sylb.)[2]) κατὰ τὸ δυνατόν, κατὰ μηδὲν ἀγόμενον ὑπὸ τοῦ ἀλόγου μέρους τῆς ψυχῆς, et vitam cogitationi deditam et actionem comprehendit (cf. Hirzelium II p. 518). Ut tamen concedatur eum ubi ad rem non multum interesset, his verbis promiscue uti potuisse, hoc sane loco quo Chrysippi doctrina de origine falsarum opinionum improbata suam doctrinam primo aperit, tanta cum neglegentia verba elegisse, ut ii qui legerent summis erroribus implicari possent, putandus non est.

At si verba ἐν τῷ θεωρητικῷ vertimus 'in ea rationis parte quae ad cogitationem spectat', his illud enuntiatum quod sequitur omnino opponi non potest, sed sine dubio si oppositionem illam tenere volumus, eam potius rationis partem commemorandam fuisse statuendum est, quae ad actionem pertineret.

1) Quod cum neglexerint ii qui ante Apeltium de hoc loco dixerunt, illius disputationem solam respicere opus est.

2) cf. Hirzelium II, p. 244 adn. 1.

Quod cum cognovisset, Apeltius eo confugit, ut illud θεωρητικῷ hic pro genere masculino acciperet et eo hominem cogitationi deditum et sapientem, non illum quidem perfectum sed secundi ordinis quem dicere possemus, significari statueret. Sic igitur hunc locum vertit: ʻPosidonius sucht zu zeigen, daſs bei dem begabten und kräftigen Denker die Ursachen aller falschen Meinungen in dem Zuge der niederen Seelenkräfte ihren Ursprung haben und daſs falsche Meinungen nur dann den leidenschaftlichen Regungen vorangehen, wenn die Urteilskraft schwach ist' (p. 308).

Sed ut accipiamus quae ille de notione masculini θεωρητικός disputavit, primum quidem ipse quoque recipit γίνεσθαι, de quo antea diximus, deinde difficultas in collocatione verborum maximeque particulae μέν posita, si eum sequimur, etiam augetur. Cum enim ille haec verba ita explicet, ut apud sapientem omnes falsae opiniones ex inclinatione irrationali nascantur, in reliquis autem hominibus multae etiam ex ipsa ratione propterea quod imbecilla sit proficiscantur, si modo hoc illis verbis exprimi potuit, ea sic collocanda fuisse dicamus necesse est: δεικνύναι πειρᾶται ἐν μὲν τῷ θεωρητικῷ πασῶν τῶν ψευδῶν ὑπολήψεων τὰς αἰτίας . . . γίνεσθαι, προηγεῖσθαι δὲ αὐτῆς κτλ. Atque sic eo magis rem eloqui debuit, si reliquorum hominum falsas opiniones magna ex parte ex ipsa rationis imbecillitate nasci diserte non dixit. Nunc autem neque hoc neque illud ʻnur dann' quod Apeltius in versione addit, subaudiri potest.

Quod vero ille addit: ʻerst so kommt der Gegensatz zwischen ἐν μὲν τῷ θεωρητικῷ und ἀσθενήσαντος τοῦ λογιστικοῦ, der durch jenes μέν klar angedeutet wird, zu seiner Geltung, während nach der landläufigen Annahme, wonach τὸ θεωρητικόν nichts anderes wäre als τὸ λογιστικόν, nicht nur das μέν an dieser Stelle, sondern die Worte ἐν μὲν τῷ θεωρητικῷ selbst streng genommen ganz überflüssig sind', haec ultima rectissime protulit, priora non probo. Nam verbis ἐν μὲν τῷ θεωρητικῷ, si eius sententiam sequimur, opponatur necesse est ἐν δὲ τοῖς φαύλοις ἅτε ἀσθενοῦσι τὴν κρίσιν vel ἀσθενοῦντος τοῦ λογιστικοῦ. Aoristi vero forma ἀσθενήσαντος, quae non cum Apeltio vertenda est ʻwenn die Urteilskraft schwach ist' sed ʻwenn die Urteilskraft schwach geworden ist', non sapientis hominis statui recte opponitur sed mediocris hominis ei statui, in quo ratio inclinatione irrationali nondum corrupta est.[1])

Denique doctrinam ipsam, quam Apeltius sibi hic deprehendere videtur, ne Posidonio tribuamus, ea res obstare mihi videtur, quam ille ipse quoque animadvertit (p. 303). Non enim Posidonius, quem

---

1) Apeltius ipse hoc sentit; nam nonnunquam (velut p. 311), ut melius verba sibi respondeant, sapientis hominis loco sanum animi statum substituit (cf. 311 extr. ʻist der Verstand in seiner vollen Stärke und Gesundheit' et quae antea de ἀσθενήσαντος dicit). Sed tum discedit a nomine ὁ θεωρητικός.

totiens admiramur, quod sectae doctrina minime occaecatus in quaestionibus ad animi naturam pertinentibus multa recte perspexit, is fuisse videtur, qui si quis in quaestionibus physicis parum recte iudicaret vel etiam non suam sed Chrysippi de natura affectuum doctrinam probaret, eum vi irrationalis partis a vero abductum errare putaret.

Accedit quod in ipsis disputationibus contra Chrysippi de affectibus doctrinam compositis alii sane eo argumento usi sunt, ut quantum interesset inter falsas opiniones quae in quaestionibus physicis logicisque nascerentur et inter eas quae ad actionem pertinerent[1]) ostenderent. Cf. Plutarchi περὶ τῆς ἠθικῆς ἀρετῆς p. 448 A: (In quaestionibus inter philosophos tractatis multi a sententia antea probata sine dolore abducti sunt), ὅτι τῷ θεωρητικῷ καὶ μαθηματικῷ τῆς ψυχῆς πάθος οὐδὲν ἀνθέστηκεν, ἀλλ᾽ ἀτρεμεῖ καὶ οὐ πολυπραγμονεῖ τὸ ἄλογον ἐν τούτοις .... αἱ δὲ πραγματικαὶ βουλαὶ καὶ κρίσεις καὶ δίαιται τῶν πολλῶν ἐμπαθεῖς οὖσαι δυσοδίαν τῷ λόγῳ παρέχουσι καὶ δυσκολίαν, ἐνισχομένῳ καὶ ταραττομένῳ περὶ τὸ ἄλογον (cf. ibid. C ἐν μέντοι ταῖς ἀπαθέσι βουλαῖς καὶ σκέψεσιν, οἵας ἔχει μάλιστα τὸ θεωρητικόν κτλ.).[2]) Haec doctrina, qua inter θεωρητικά et πρακτικὰ σκέμματα distinguitur, quin etiam Posidonio nota et accepta fuerit, eo minus dubito, quod ipso fine eum et vitam cogitationi soli deditam et actionem amplexum esse supra vidimus.[3])

Quod si verum est, in Galeni verbis aut sapientem illum quaestiones logicas instituentem in errores incidere omnino non posse statuendum est aut ab Apeltio, cum in illo *omnes* falsas opiniones per irrationalem inclinationem nasci statuat, discedendum est. Qua in re cum θεωρητικόν illum non perfectam sapientis speciem esse Apeltius ipse dicat, utrum praeferendum sit, dubium esse non potest.

Quid igitur Galeni loco faciendum est? Videmus nullo pacto verbis ἐν μὲν τῷ θεωρητικῷ sive pro masculino genere sive pro neutro ea habeamus recte id enuntiatum, quod a verbo προηγεῖσθαι incipiat, opponi posse, sed secundum ipsa verba postulandum esse, ut de origine falsarum opinionum duae res praedicentur. Quod cum orationem mutilatam esse omnes consentiant, a Plutarchi loco profecti non unum vocabulum sed paulo plura maximeque illud πρακτικός, quod unum verbo θεωρητικός recte opponitur, librariorum culpa excidisse atque a Galeno haec fere scripta esse statuemus: καὶ γὰρ καὶ ταῦθ᾽ ὁ Ποσειδώνιος μέμφεται καὶ δεικνύναι πειρᾶται πασῶν τῶν ψευδῶν ὑπολήψεων τὰς αἰτίας, ἐν μὲν τῷ θεωρη-

1) Quae ipsae nondum necessario affectus sunt. Itaque haec quaestio ab ea seiungenda est, qua errores ab affectibus distinguuntur.

2) Cf. praeterea ibid. 443 E — 444 B.

3) Repugnare huic sententiae mihi non videtur, quod rerum naturae cognitionem solam rationis esse virtutem p. 446, 5 statuit. Huic enim eam virtutem, qua quaestiones ad actionem pertinentes diiudicarentur subiungere potuit.

τικῷ ⟨ϲκέμματι διὰ τῆϲ τῶν ὄντων οὐχ ἱκανῆϲ ἐμπειρίαϲ, ἐν δὲ τῷ πρακτικῷ⟩[1]) διὰ τῆϲ παθητικῆϲ ὁλκῆϲ· προηγεῖϲθαι δὲ αὐτῆϲ τὰϲ ψευδεῖϲ δόξαϲ ἀϲθενήϲαντοϲ περὶ τὴν κρίϲιν τοῦ λογιϲτικοῦ· γεννᾶϲθαί γὰρ τῷ ζῴῳ τὴν ὁρμὴν κτλ. — ʽNam haec quoque Posidonius vituperat et ostendere conatur omnium falsarum opinionum causas, in quaestionibus logicis per ignorantiam rerum naturae, in quaestionibus ad actionem pertinentibus vero per inclinationem irrationalem; viam autem huic motui irrationali monstrare falsas opiniones, ubi ratio ad iudicandum imbecilla facta sit. Originem enim impetus si quaerimus, nonnunquam secundum iudicium rationis, saepe tamen secundum motum irrationalis facultatis nascitur.ʼ[2])

Posidonius ergo postquam doctrinam a Chrysippo de origine falsarum opinionum prolatam refutavit, hic ut quid ipse de ea re sentiat ostendat, primum quidem inter eas falsas opiniones quae in quaestionibus ad veri indagationem pertinentibus nascantur et eas quae ad actionem spectent distinguit, deinde illas uno verbo absolvit et quae ratio inter has et inter affectus intercedat exponit.[3]) Scilicet, ut exemplo utar, is apud quem inter animi facultates ὁ θυμόϲ praevalet, dum quid faciendum sit deliberat, illius vi facile adducitur, ut a vero discedat et cum omnia iuste et aeque facienda esse antea statuerit, nunc iudicio ipso mutato id ad quod motu irrationali propellatur pro iusto habeat. Quod ubi saepius factum est, rationis ipsius vis iudicandi ita obtunditur atque imminuitur, ut quid aequum et iniquum sit dignoscere nequeat semperque irascendum esse censeat. Tum igitur falsae opiniones pedisequae motus irrationalis esse desinunt et tamquam duces ei viam monstrant ad id quod concupivit perpetrandum; origo enim impetus ne tum quidem ab eis semper ducenda est, sed quamquam homo nonnunquam inde in iram propellitur, quod statuit ulciscendum esse, saepius tamen sicut reliqua animalia ipsa irrationali irae facultate effervescente incitatur.

Quia autem id maxime interest inter Chrysippi et Posidonii

---

1) Ignorantia rerum inde nascitur, quod homines aut non satis instructi aut mala indole praediti sunt. Verba tamen me non curare par est. Sed quidquid supplemus, cum semper terminari debeat verbis ἐν δὲ τῷ πρακτικῷ, quam facile haec enuntiati particula excidere potuerit, adparet.

2) Illud fieri omnino non posse, ut singula ultimi enuntiati membra singulis quae praecederent enuntiatis responderent, supra iam vidimus (cf. quae diximus de ἀϲθενήϲαντοϲ et ἐνίοτε — πολλάκιϲ p. 28). Ut autem προηγεῖϲθαι et γεννᾶϲθαι sibi opponi et in hoc vim ultimi enuntiati positam esse putemus, collocatione verborum commendatur. Tum autem προηγεῖϲθαι non idem valet atque ʽtamquam causam praeireʼ sed ʽviam monstrare et ducem existereʼ.

3) ʽDürfte man, wie es der Zusammenhang empfiehlt, unter den falschen Meinungen nur die auf das sittliche Handeln bezüglichen Urteile verstehen, so würde das Ganze in noch helleres Licht tretenʼ (Apelt. p. 308).

doctrinam, quod hic motui irrationali tantum tribuit, ille eum extare negat, συνάπτει εἰκότως τοῖς λόγοις τούτοις ὁ Ποσειδώνιος τὰ κατὰ τὴν φυσιογνωμονίαν φαινόμενα. Ut enim irrationales facultates in animo esse ostendat, eo argumento utitur, quod ut reliqua animalia sic homines lato pectore et calido sanguine praediti ad iram proni sunt, contra ii qui latis coxis et frigidiore sanguine utuntur, ignaviores sunt[1]) et quod omnino corporis condicio maximeque sanguinis natura, quae etiam in diversis regionibus diversa est, permultum valet ad animi indolem conformandam. Quae explicari non possunt, si nihil nisi ratio in animo est.

De his autem rebus postquam postea accuratius dicturum se esse significavit, Galenus eo transit (p. 443, 14), ut propter diversitatem ingeniorum a diversitate corporum profectam etiam rationem curandorum affectuum diversam et in altero faciliorem in altero difficiliorem esse ostendat. Necesse est autem inde a matris alvo operam demus, ut postea ratio satis virium habeat ad imperium in facultates irrationales exercendum. Quibus de rebus Plato tam accurate disputavit, ut Posidonius in l. I. περὶ παθῶν eius praecepta summatim referre satis habuerit. Quarto decimo autem anno ratio iam tantopere corroborata est, ut reliquis facultatibus imperare modumque dare possit. Qua in re maxime nititur cognitione rerum naturae, quae eius virtus est. Irrationalium autem facultatum virtutes non scientia sed consuetudine efficiuntur. Ἕπεται δὲ εὐθὺς τοῖσδε καὶ ὁ περὶ τῶν ἀρετῶν λόγος αὐτὸς ἔχων[2]) τὸ σφάλμα διττόν — 'haec ubi cognita sunt, statim de ipsis virtutibus dicendum est, qua in disputatione duo errores admitti solent, sive quis omnes pro scientiis habet sive facultates omnes esse putat'. Chrysippus autem maxime peccat, quod unam animi facultatem quamquam statuit, multas eius perfectiones et virtutes agnoscit. Magis enim Aristo sibi constat, cum ab eadem doctrina profectus virtutem hominis unam esse statuit, quam scientiam boni et mali esse dicit (p. 447).

Haec omnia cum Posidonii sine dubio sint, cognoscimus, qui factum sit, ut Galenus totius disputationis initio (p. 437, 1—3) de institutione puerorum dicturum se esse polliceretur. Cum enim totam Posidonii disputationem perlegisset, eam partem, quae maxime idonea videbatur ad transitum faciendum (vel maxime ei cordi erat) solam initio commemoravit.

Quodsi meminimus eas libri Posidoniani particulas quae in l. IV. Galeni dispersae deprehendi possunt, ita inter se cognatas esse, ut ad unam continuam disputationem pertinere videantur, quaerendum est, num forte haec quoque argumentatio, qua Posidonius quae sit origo pravitatis quaeque ratio inter falsas opiniones et affectus intercedat exponit et ad curationem affectuum transit, cum prioribus illis

1) et ad voluptatem tendunt cf. φιλήδονον p. 442, 13.
2) p. 446, 13. 4 αὐτός quod Cornarius coniecit, habet H. Cf. Kalbfl. p. 33. 4.

cohaereat. Atque illud quidem statim concedendum est cum ea disputatione, quam praeterea in hoc libro Posidonio solam vindicavimus, qua ille de malorum statu animi et de comparatione a Chrysippo instituta agit (Gal. p. 408. 409, cf. supra p. 23), hanc nullo, quod quidem extet, vinculo conexam esse. Ea autem quae proxime antecedit (exeunte l. IV.) non modo argumentum simile habet — ibi enim Posidonius Chrysippi de origine affectuum doctrina refutata eo transit, ut quid ipse de ea re sentiat aperiat facultatesque irrationales in animo esse ostendat — sed etiam quae singillatim disputat, mirum quantum consentiunt. Mitto dicere ea quae a Galeno p. 433, 5. 6 inserantur, ut transitum ad Posidonii disputationem comparet μήθ᾽ ὅπως ἰᾶcθαι χρὴ τὰ πάθη γενόμενα μήθ᾽ ὅπως κωλῦcαι γενέcθαι, διδάcκοντα ad verbum repeti e p. 396, 13. 4 ᾧ προcέχοντες τὸν νοῦν κωλύcομέν τε τῶν παθῶν ἕκαcτον γίνεcθαι καὶ γενόμενον ἰαcόμεθα. Sed si ibi paulo post legimus (p. 396, 16 sqq.): ὡc καὶ ὁ Ποcειδώνιοc ἐπιcημαίνεται θαυμάζων τὸν ἄνδρα (sc. Πλάτωνα) ... καὶ πρεcβεύων αὐτοῦ τά τε περὶ τῶν παθῶν δόγματα καὶ τὰ περὶ τῶν τῆc ψυχῆc δυνάμεων ὅcα τε περὶ τοῦ μὴ γίνεcθαι τὴν ἀρχὴν ἢ γενόμενα παύεcθαι τάχιcτα τῆc ψυχῆc τὰ πάθη γέγραπται πρὸc αὐτοῦ. cυνῆφθαι δὲ καὶ τὴν περὶ τῶν ἀρετῶν διδαcκαλίαν τούτοιc φηcὶ καὶ τὴν περὶ τοῦ τέλουc[1]) κτλ., nonne Galenus quasi epitomam eius disputationis dare videtur, quam modo examinavimus? (cf. imprimis p. 446, 13 sqq. et 445, 4 sqq.). Porro si p. 400, 5 sqq. invenimus: οὐδὲν γὰρ οὕτωc ἐναργέc ἐcτιν, ὡc τὸ δυνάμειc τινὰc ἐν ταῖc ἡμετέραιc εἶναι ψυχαῖc ἐφιεμέναc φύcει τὴν μὲν ἡδονῆc, τὴν δὲ κράτουc καὶ νίκηc, ἃc ἐναργῶc ὁρᾶcθαί φηcι κἀν τοῖc ἄλλοιc ζῴοιc ὁ Ποcειδώνιοc, nonne tantum non oculis cernere videmur Galenum eiusdem argumentationis summam reddentem, quam p. 437. 8 accuratius persequitur? cf. imprimis p. 437, 13 sqq. ὁρῶμεν δὲ αὐτὰ (sc. τὰ παιδία) καὶ θυμούμενα καὶ λακτίζοντα καὶ δάκνοντα καὶ νικᾶν ἐθέλοντα καὶ κρατεῖν τοῖc τοιούτοιc[2]), ὥcπερ ἔνια τῶν ζῴων, οὐδενὸc ἄθλου προβαλλομένου παρὰ τὸ νικᾶν αὐτό. φαίνεται δὲ ἐναργῶc τὸ τοιοῦτον ἐπὶ ὀρτύγων καὶ ἀλεκτρυόνων καὶ περδίκων κτλ.

Quae cum ita sint, non dubito quin Galenus iam tum, cum pp. 391—403 scribebat, ea ante oculos habuerit, quae apud Posidonium statim sequerentur, haec autem ipsa postquam nonnulla quae ad medicorum artem spectarent, intermisit, inde a p. 437 accuratius tractare coeperit. Ea vero quae p. 408. 9 a Posidonio mutuavit, utrum ex eadem eius libri regione sumpta sint necne, dubium est.

Confirmatur sententia modo prolata eis, quae statim legimus. Plane enim secundum eam epitomam, quam p. 397 dedit (cf. locum

---

1) de fine mox videbimus.

2) hoc pro τῶν τοιούτων, quod codices male praebent, scribi iubet Wilamowitzius (sc. τῷ λακτίζειν κτλ.).

modo adlatum: ϲυνῆφθαι δὲ καὶ τὴν περὶ τῶν ἀρετῶν διδαϲκαλίαν τούτοιϲ φηϲὶ καὶ τὴν περὶ τοῦ τέλουϲ κτλ.), Galenus postquam quaestionem de virtutibus absolvit[1]), p. 448 eo transit, ut de fine disserat. Nonnullas enim Posidonii orationes adfert, quibus ille ne finem quidem recte circumscribi posse ostenderit, nisi rectam de natura affectuum sententiam haberemus. Convenienter enim vivere naturae nihil est nisi genio nobis insito h. e. rationi obtemperare eiusque imperium in deteriores animi facultates tueri. Ii autem qui diversas animi facultates non agnoscebant, dum illam definitionem explicare student, non potuerunt non nugari. Quae Posidonius sic terminavit: ταύτην τε δὴ τὴν ἀτοπίαν διέλυϲεν ἡ αἰτία τῶν παθῶν ὁραθεῖϲα καὶ τὰϲ ἀρχὰϲ ἔδειξε τῆϲ ἐν τοῖϲ ὀρεκτοῖϲ (ὁρατοῖϲ LH) καὶ φευκτοῖϲ διαϲτροφῆϲ καὶ τοὺϲ τρόπουϲ τῆϲ ἀϲκήϲεωϲ διεῖλε καὶ τὰ διαπορούμενα περὶ τῆϲ ἐκ πάθουϲ ὁρμῆϲ ἐξέφηνεν.[2]) Cuius enuntiati singulas partes Galenus dehinc paucis illustrat, accuratius autem de ultimis verbis dicit, ut quomodo Posidonius difficultates e quibus Chrysippus se extricare non potuisset, persolverit ostendat; qua in re superioris quoque libri finem respicit p. 454, 10. Tum vero Chrysippum non modo difficultatibus ob eam rem implicari quod animi facultates irrationales neget, Posidonii iterum testimonio usus demonstrat, sed etiam a genuina Stoicorum doctrina qualis a Zenone et Cleanthe prolata sit discedere probat. Atque Cleanthis quidem versus, quibus in suam rem Posidonius usus est, Galenus adscribit (p. 456), Zenonis vero sententiam cum ad propositum suum minus faciat examinaturum se non esse p. 458, 3 addit. Non enim se id sibi proposuisse, ut quid Zeno aliique Stoici vel etiam Pythagoras, quem ipsum quoque Posidonius sibi favere putaret, docuissent enarraret, sed ut ea quae Hippocrates et Plato protulissent examinaret.

Ante tamen quam haec perorat, Cleanthis versibus iam adscriptis et Zenone (p. 456, 3) iam commemorato p. 457 disputatiunculam intermittit, qua contra Chrysippum affectus a bestiis removentem, quid Posidonius de ea re docuerit refert. Is enim gradus quosdam animarum cognoscere sibi visus infimi ordinis animalia cupiditate sola gubernari, reliqua etiam irascibili facultate uti, homines vero solos ratione praeditos esse censet. — Haec cum omnino cum reliquis huius disputationis partibus non cohaereant, dubium non est quin a Galeno, ne quam rem quae sententiae suae faveret praetermitteret, ex alia libri Posidoniani parte adsumpta sint.[3]) Cum autem Posidonius initio eius disputationis, qua facultates irrationales in animo extare ostendit (cf. p. 437. 8 et 400) reliqua quoque animalia commemoret, procul a vero non aberrabimus, si Galenum ibi ex illius libro ea

1) De quibus postea quoque dicturum se esse pollicetur (cf. libri VII. initium).

2) p. 451, 7 sqq. Quae a Muellero sine necessitate mutantur, cf. adn. ad p. 7.

3) Alio loco similiter eum agere supra vidimus p. 25.

sola quae summi momenti essent, excerpsisse nonnulla tamen cum ad rem facere viderentur hic saltem adscribere voluisse dixerimus.[1])

Totam autem disputationem si complectimur, p. 448—451 Posidonius de fine agit, deinde (p. 453, 13 sqq.) eo transit, ut affectuum natura iam patefacta ea quae Chrysippus explicari a se non posse confessus sit vel certe non explicaverit, ipse explicet. Itaque quemadmodum ea disputatione quam Galenus p. 370—376 sequitur, magnitudinem opinati boni vel mali ad redundantiam impetus explicandam non sufficere ostendit orationemque ita terminavit, ut diceret τούτου γὰρ τὴν αἰτίαν οὐ πιθανόν ἐςτιν ἐν τῇ ὑπολήψει κεῖςθαι τοῦ μέγα ἀγαθὸν ὑπάρχειν, ἐφ᾽ ὃ ὠθοῦνται· ζητητέον δέ, nunc singulas res antea commemoratas perlustrat.[2])

Quodsi Galenus p. 455 rationem a Posidonio hoc loco reddi cur affectus inveterati mitigentur, diserte commemorat, dubitare non possumus, quin ea quae p. 399, 14 sqq. profert et p. 455, 6 sqq. paucis repetit, hinc eo transtulerit, ibi autem in Posidonii disputatione nihil invenerit nisi ea quibus Chrysippum de causa sedationis affectuum dubitare demonstraretur. Liberius autem Galenum illic egisse iam dum conexum sententiarum examinamus, coniecimus.[3])

P. 460 Galenus Chrysippi refellendi nunc finem se facturum esse tam certis verbis profitetur, ut dubitare non possimus, quin longe aliam disputandi viam nunc ingredi in animo habeat. Pergit autem: μεταβήςομαι δὲ ἤδη πρὸς τὴν ὑπὸ Πλάτωνος εἰρημένην ἐπίδειξιν ἐν τῷ τετάρτῳ τῆς Πολιτείας ὑπὲρ τοῦ τρία τῆς ψυχῆς εἶναι μόρια τὰ καθ᾽ ὁρμὴν ἡμᾶς κινοῦντα. Statim autem hoc ita restringit, ut e Platonis disputatione nos discere dicat diversarum facultatum esse cogitare irasci concupiscere, diversis autem partibus animi loco atque adeo substantia inter se differentibus[4]) ea tribuenda esse illum neque evincere neque evincere velle (p. 461, 13 sqq.). Illud igitur Posidonius ita probavit, ut a Chrysippo discederet, magisque cum Platone et Aristotele consentit (p. 463, 1—6). Tum vero Galenus eo transit, ut orationes ipsas e Platonis Re publica adferat, quibus ille tres esse in animo sive facultates sive partes demonstraverit, Platonisque sententiam accuratius circumscribat et illustret. Ac primum quidem cupiditatem in animo inesse ostendit deque suo addit pueros bestiasque inconsulto ad explendas cupiditates ferri neque

---

1) Posidonii disputatio longior fuit (cf. p. 457, 4). — P. 437, 15 sqq. de ira sola agitur, sed cupiditas quoque Posidonio commemoranda fuit.

2) Cum Galenus ut exemplo illustret, quomodo Posidonius quaestiones *a Chrysippo non explicatas* (cf. p. 454, 9) persolverit, proficientes commemoret, illorum iam a Chrysippo mentionem factam esse adparet. Id quod facile ita facere potuit, ut eis opinionem officiosi affectus deesse statueret (cf. supra p. 15, Hirzelium III, 436. 7).

3) Tum autem eo melius Posidonianae disputationes se excipiunt.

4) p. 462, 10—12 recte praebet H: ὅτι μὲν τρεῖς εἰςι διοικοῦςαι τὸν βίον ἡμῶν δυνάμεις, ἐναργῶς ἀποδείκνυται, μὴ μέντοι τὸ ὅτι διαφέρουςαι ταῖς οὐςίαις.

curare, utrum sibi utile sit eas explere necne. In adultis vero hominibus saepe pugnam cerni duarum facultatum, quarum altera cupiditates expleri iubeat, altera vetet. Qua pugna sublata quid inter ἐγκράτειαν et σωφροσύνην intersit, dici non posse; id quod ad disputationem de virtutibus postea instituendam memoria tenere vult p. 468, 2.

P. 468, 10 a proposito digreditur, ut Stoicos reprehendat, quod singulorum verborum significatione nimis accurate examinata ne quid evinci possit impediant.[1]) P. 470, 12 ad rectam viam reversus hanc

---

1) Digressionem Galenus sine dubio facit, ut de verbis ὄρεξις et ἐπιθυμία dicere possit (p. 469). Commemorat enim secundum Stoicos de sitiente neque adpetitionem praedicandam esse neque cupiditatem; illam enim solius sapientis esse (ἀστεῖον pro αἴτιον recte scripserunt Hirzelius II, 385 adn. 1 et Petersenus), hanc solius insipientis. Quodsi de hac dicit εἶναι γὰρ ὄρεξιν ἀθρόως ῥεπτικὴν πρὸς τὸ τυγχάνειν — 'esse enim eam adpetitionem quae tota quanta sit ad adipiscendum efferatur', non illud ἀθρόως offensioni mihi est, quod Hirzelius II, p. 389 adn. mutat; nam hoc verbo cupiditas adpetitioni sanae opponitur, quae non effusa effertur, sed rationi oboedit tantaque est *quanta ab illa esse sinitur* (cf. supra p. 18 adn. 1). Sed pro verbo ὄρεξις, quod secundum Chrysippeos de *sana* adpetitione sola usurpari posse modo (v. 4) audivimus, nonne necessario exspectamus ὁρμήν? Quod quominus restituamus, ne ea quidem verba obstant, quae sequuntur. Quibus cum Galenus huius definitionis compendium fortasse aliquem ita facere commemoret, ut cupiditatem adpetitionem irrationalem nominet, facile credimus hominem servandorum verborum non curiosum pro ὁρμὴ ῥεπτικὴ πρὸς τὸ τυγχάνειν substituere potuisse verbum ὄρεξιν (cf. de hac re Hirzelium p. 388, 9 adn.) et eodem modo e verbo ἀθρόως illud ἄλογος adsumpsisse, praesertim cum iam ab Aristotele cupiditas ὄρεξις ἄλογος esset dicta. Chrysippus vero ipse — ac de hoc solo hic agi huiusque definitionem v. 10 contineri e vv. 12—14 adparet — cum ὄρεξιν sapientis esse iudicaret, neque in definitione cupiditatis ipsa illo verbo uti potuit neque compendio illo adquievit. Nam Galenus ipse vv. 12—14 testatur eum qui hoc compendio utatur a Chrysippo vituperari. (Frustra igitur Dyroffius ὄρεξιν ἄλογον ob eam rem a Chrysippo dici potuisse contendit, quod in verbis ὁρμὴ λογική nihil inesset nisi impetus animalis rationalis l. l. p. 21.) — Sed res sic praecidi non potest. Hoc enim ipsum definitionis compendium, quod Galenus hic genuinae Chrysippi definitioni substitui posse, sed a Chrysippo ipso non admitti statuit, p. 337 pro definitione vere Chrysippea habet: κατὰ μέντοι τὸν τῆς ἐπιθυμίας ὅρον, ἣν ὄρεξιν ἄλογον εἶναί φησιν, ἐφάπτεται μέν πως, ὅσον ἐπὶ τῇ λέξει, τῆς ἀλόγου κατὰ τὴν ψυχὴν δυνάμεως, ἀποχωρεῖ δὲ κἀνταῦθα κατὰ τὴν ἐξήγησιν αὐτῆς, εἴγε καὶ ἡ ὄρεξις, ἣν κατὰ τὸν ὁρισμὸν παρέλαβε, τῆς λογικῆς ἐστι δυνάμεως. ὁρίζεται γοῦν αὐτὴν ὁρμὴν λογικὴν ἐπί τι, ὅσον χρή, ἧδον ac p. 351 ex his ipsis definitionibus efficit, ut secundum Chrysippum cupiditas sit ὁρμὴ λογικὴ ἐπί τι, ὅσον χρή, ἧδον αὐτῷ ἄλογος.

Cum his locis si eum comparamus, a quo profecti sumus, sic iudicandum est: Galenus dum l. IV. scribit, ὄρεξιν ἄλογον definitionem cupiditatis vere Chrysippeam esse putavit et primo quidem illam eo consilio commemoravit, ut cupiditatem quoque ab eo rationalem esse statui ostenderet; paulo post rem propterea retractavit, quod repugnantiam quandam quae inter hanc definitionem aliosque Chrysippi locos intercederet, deprehendere non sine causa sibi visus erat. Postea vero quam l. IV. edidit vel inter amicos promulgavit, a Chrysippeis, quibuscum eum multum liti-

disputationis partem p. 472, 12 ad finem perducit his verbis: διὰ τούτων ἔδειξεν ἕτερον εἶδος εἶναι ψυχῆς τὸ λογιστικὸν τοῦ ἐπιθυμητικοῦ. Tum vero postquam Chrysippi neglegentiam vituperavit (p. 473 cf. 476), eundem in modum Platonis verbis usus partem irascentem a concupiscente diversam esse et rationem ab utraque distare, porro iram quamquam plerumque a rationis parte stet, tamen nonnunquam ita corrumpi ostendit, ut ei adversetur (p. 483). Pueri ergo bestiaeque quamquam ratione carent, et cupiditate et ira utuntur, atque in bestiis quidem hoc sic se habere fortasse negaverit quispiam, pueros vero ut irasci cognoscamus, nostrae infantiae meminisse sufficit (p. 485). Terminat Galenus disputationem ita, ut Platonem laudet quod Homeri versus re iam demonstrata in testimonium advocaverit atque tali quidem re, quae ut evinceretur, non argumentis opus esset sed recordatione earum rerum, quas cotidie pateremur, ὡς καὶ Ποσειδώνιος εἶπεν (p. 487, 10).

Hanc disputationem cum tota in eo versetur ut argumenta a Platone prolata referantur explicenturque, longe ab eis distare quae plerumque antea legerimus nemo non videt. Cum autem proxime accedat ad eam disputationem qua Platonis Sophista adhibetur (p. 428 sqq.), quam Galeni ipsius esse supra vidimus, porro cum p. 460 Galenus ipse significet iam alio modo disputaturum se esse, vix dubium est, quin hic a Posidonii libro discesserit Platonisque ipsius libris usus sit. Attamen cum Posidonius quoque de motibus irrationalibus dixerit (cf. p. 437 sqq. al.), quaerendum est, num forte, quamquam in universum Posidonium non iam sequatur, inveniantur, quae ab eo mutuasse videatur.

Ipsam autem primam particulam, qua Galenus tres facultates

---

gasse passim videmus, monitus in Chrysippi libris hanc definitionem omnino non inveniri, sed ita circumscribi cupiditatem, ut esset ὁρμὴ ἀθρόως ῥεπτικὴ πρὸς τὸ τυγχάνειν, in l. V. opprobria Chrysippo facta recantavit illa quidem, sed haud inepte ita recantavit, ut ipsa recantatione Stoicos quod nimis in verbis elaborarent, rem non curarent, impugnaret. — Chrysippus ipse ergo, ut revertar ad id a quo profecti sumus, sine dubio ὁρμὴν ἀθρόως ῥεπτικὴν κτλ. cupiditatem esse dixit, sed num hoc apud Galenum restituendum sit, dubito, quia facile cogitari potest, illum sive errore lapsum sive consulto, quo levius peccatum suum videretur, verbo ὄρεξιν usum esse. — Quodsi quaerimus, quomodo factum sit, ut Galenus compendiosam illam definitionem pro Chrysippea haberet, primum meminerimus de pp. 336. 7 et 351 ita nos iudicare, ut a Posidonio eas sumptas esse negemus; deinde animadvertendum est illam per omnes Stoicarum definitionum collectiones propagari cf. Kreuttneri adn. ad p. 12, 4 (qui recte p. 32 eam Chrysippo ipsi tribui posse negat). Quarum quamquam nulla Chrysippi nomen in titulo praefert nec Galeni aetate praetulisse videtur, tamen cum secundum Chrysippi doctrinam sine dubio conformatae sint, quam facile fieri potuerit, ut Galenus quae ibi invenisset, pro Chrysippeis haberet, cognoscimus. Ipsa autem disputatio pp. 336. 7 ita comparata est, ut e tali collectione hausta esse videatur. — Quomodo denique factum sit, ut diserte Galenus p. 351, 8 eam e Chrysippi l. l. π. παθῶν sumptam esse diceret, mox videbimus.

animi non partes substantia diversas a Platone evinci ostendit, secundum Posidonium expressam esse non modo ea declarare videntur, quae p. 463, 1 legimus: οὕτω γοῦν καὶ Ποσειδώνιος ὑπολαβὼν ἀπεχώρησε . . . τοῦ Χρυσίππου, sed etiam inde concludendum est, quod sane Posidonius inter suam et Platonis doctrinam hac in re accurate distinguere debuit.[1]) — Num vero ex eis quae p. 465 sqq. invenimus, Posidonio nonnulla debeantur, certum non est. Quamquam enim quae ibi de bestiis pueris adultis hominibus Galenus disserit, non ex ipsius Platonis disputatione profecta sunt, nihil ibi invenitur, quod a Galeno ipso scribi potuisse negandum sit. (Temperantiam tantum et continentiam ut p. 467, 13 sqq. ἐν παρέργῳ commemoraret, fortasse inde factum est, quod Posidonius eas in disputatione de virtutibus instituta, quam Galenus consulto praeteriit, commemoravit.[2]) Ac ne in reliquis quidem huius disputationis partibus Posidoniana multa inesse videntur. Quod enim p. 487, 10 Posidonius nominatur, quia si ea memoria teneamus quae cotidie accidant, de affectuum natura dubitare nos posse negat, quolibet loco apud Posidonium hoc legenti Galeno in memoria haerere potuit. Accedit tamen quod simillima his verbis ea sunt quae p. 485, 11 legimus: οὐ γὰρ δή γε καὶ τὰ τούτων πάθη (sc. τῶν παιδίων) διὰ συλλογισμοῦ χρὴ μαθεῖν, ἀλλὰ ἀναμνησθῆναι μόνον αὔταρκες, ὥς οὐκ ἄλλως μὲν νῦν, ἄλλως δὲ παῖδες ὄντες θυμούμεθα. Quae dum cum illis comparamus, facile in eam sententiam venimus, ut Galenum ibi de tota vita cotidiana praedicare censeamus, quae de puerorum statu Posidonius protulerit. Hoc si verum est, ea quae p. 485 de pueris et bestiis disputantur, a Posidonio mutuata sunt. Nec tamen me haec pro certis habere par est.

Quae in libris VI—IX Posidonio debeantur, non tam e compositione disputationis Galeneae quam e ratione et doctrina libri Posidoniani iudicari potest. Quem cum mox in supplementis quae prodeunt ad Ilbergii et Richteri annales (olim Fleckeisenianos), quantum possim, restituturus sim, hic de illis libris dicere supersedeo.

---

1) Ad Posidonii doctrinam cf. p. 432, 11. 476, 4 al.
2) De his virtutibus antea Pos. dixit (Gal. p. 346. 347).

Appendix.

Τὸ περὶ τῶν παθῶν βιβλίον.

P. 389, 5 Galenus (intra disputationem, in qua Posidonii libris non utitur) hoc dicit: ὁμοίως δὲ εἴρηται καὶ τὰ τοιαῦτα κατὰ τὸ περὶ τῶν παθῶν[1]) βιβλίον· 'τὸ γὰρ eqs.' et postquam nonnullos locos adscripsit, p. 390, 7 perorat: ὅλως δέ, εἴ τις ἐκλέγοι πάντα καὶ παραγράφοι νῦν, ὅσα κατὰ τὸ περὶ παθῶν εἴρηται βιβλίον αὐτῷ μαχόμενα μὲν οἷς αὐτὸς ὑπέθετο δόγμασιν κτλ. — P. 396 denique Galenus postquam priorem partem disputationis Posidonianae adtulit, nonnulla ipse addit, in quibus Chrysippum his compellat (v. 12): ταῦτά τοι καὶ ἀπορεῖς κατὰ τὸ περὶ τῶν παθῶν[1]) βιβλίον τι καὶ γράψαι τοιοῦτον ἡμῖν, ᾧ προσέχοντες τὸν νοῦν κωλύσομέν τε τῶν παθῶν ἕκαστον γίνεσθαι καὶ γενόμενον ἰασόμεθα.

His locis quin Galenus non totam Chrysippi de affectibus disputationem amplissimam τὰ περὶ τῶν παθῶν ἅπαντα τά τε τρία, διὰ ὧν ἐπισκέπτεται τὰ λογικὰ περὶ αὐτῶν ζητήματα, καὶ προσέτι τὸ θεραπευτικόν (334, 15 sq.) significaverit, eo minus dubitandum est, quod semper inter logicos libros et Curatorium accurate distinguit (cf. imprimis 477, 1 τὰ περὶ παθῶν συγγράμματα τά τε τρία τὰ λογικὰ καὶ τὸ χωρὶς αὐτῶν ἰδίᾳ γεγραμμένον ὑπὸ αὐτοῦ, τὸ θεραπευτικόν τε καὶ ἠθικὸν ἐπιγραφόμενον).[2]) — Hunc autem Curatorium illis locis a Galeno indicari ea res declarat, quod p. 396 ut hoc statuamus, sententia vel sola postulat, p. 389. 90 autem Galenus sine dubio ex eodem libro haurit quo antea (377—388) utitur; hunc autem Curatorium esse ipse 377, 17 dicit.

Cum autem verear, ne pingui ut aiunt Minerva agamus, si cum Muellero tribus illis locis scribendum esse putemus ἠθικόν (pro βιβλίον), quaeramus potius quomodo factum sit, ut Galenus illis verbis uteretur. Neque causa obscura erit ei qui argumentationem meam adhuc probaverit. Nam si animos adtendimus ad verba e Chrysippi libris adlata, in eis libri IV partibus, in quibus Posidonii vestigia Galenum premere vidimus[3]), invenimus p. 338. 9 duos locos e l. I.

---

1) sic H. 2) Recte Ml. pro τὰ — γεγραμμένα numerum singularem restituit. 3) Galenus Posidonium sequitur p. 338—47, 349—50, 368—76, 391—402, 408—11, 437—60.

περὶ παθῶν sumptos (339, 12), p. 394, 11 sqq. complures e l. II. adlatos. Ex eodem libro haurit p. 397 sqq. (cf. 397, 13), et sine dubio etiam pp. 391—393 eum respicit. In l. V. unam orationem Chrysippeam legimus e Posidonii libro translatam p. 411, 12 (nam quin a Posidonio iam ad verbum adlata sit, dubium ob eam rem non est, quod eius verbis p. 409 ad eam respicitur); e l. I περὶ παθῶν eam sumptam esse e p. 419, 8. 425, 3 cognoscimus.

In eis partibus, in quibus Posidonium non sequitur, Galenus p. 356—361 multa e Curatorio adfert[1]); ea quae ibi sequebantur, p. 364, 12 continuat. Eodem libro utitur p. 366, 11 et a p. 377, 17 usque ad 380 neque ab eo discedere videtur p. 383—387, quamquam ibi unde hauriat, non iam diserte addit. P. 389 denique accedit is locus, cui verba supra adscripta praemisit: ὁμοίως δὲ εἴρηται καὶ τὰ τοιαῦτα κατὰ τὸ περὶ τῶν παθῶν βιβλίον. E Curatorio iterum haurit p. 413. 414 (cf. 413, 7). 416 (cf. 416, 3). 420. 421 (cf. 420, 5). — Posidonius igitur ut Chrysippi doctrinam illustraret et refelleret, uti consentaneum est, eos libros inspexit, quibus ille logice doctrinam suam exposuerat et confirmaverat, *contra Galenus Curatorium solum adhibet, reliquis non utitur.* Quin etiam sententias, quas e Chrysippi libris logicis π. παθῶν Galenus ipse excerpserit impugnandas, frustra quaesiveris. Quod enim p. 351, 8 cupiditatis definitionem in l. I. ibi inveniri commemorat, in adn. p. 38 ostendimus ipsam definitionem perperam ab eo Chrysippo tribui, quia ex aliqua definitionum collectione hauserit. Quod vero p. 335, 8 commemorat eum postquam definitiones affectus illustraverit, quaerere, utrum iudicia sint an ea subsequantur, e p. 348 hoc translatum est, ubi a Posidonio sumptum esse potest.

Cum igitur videamus Galenum ubicumque Chrysippi disputationem ipse respiciat, Curatorio uti, logicorum rationem non habere, liquere iam mihi videtur, quomodo factum sit, ut illum libellum τὸ περὶ τῶν παθῶν βιβλίον[2]) nominaret. Sc. hunc libellum, quem seorsum a Chrysippo editum esse ipse nonnunquam commemorat (cf. locum, quem supra adtuli p. 477, 1), solum in manibus habuit, logicos tres libros per Posidonium tantum noverat.[3])

Cum igitur ex ipsis Chrysippi libris, quales definitiones ille pro-

1) cf. 358, 12. 17.

2) Articulum τῶν quoque Ml eicit, ut ipsam libri inscriptionem semper restituat. Sed quid ipse diceret, si quis in eius prolegomenis Aldinae ipsum titulum omnibus locis restituendum esse censeret?

3) Quare hunc Curatorium praeter reliquos libros in prooemio l. III. de loc. aff. (VIII p. 138 K) commemorat: Οὕτως γοῦν καὶ Χρύσιππος ὁ φιλόσοφος ἔγραψεν περὶ τῶν τῆς ψυχῆς παθῶν ἓν μὲν τὸ θεραπευτικὸν βιβλίον, οὗ μάλιστα χρήζομεν εἰς τὴν ἴασιν αὐτῶν, ἕτερα δὲ τρία λογικὰς ἔχοντα ζητήσεις. — Quem locum etiam eo consilio memoria teneamus, ut cognoscamus, quantum Galeni verbis tribuendum sit, ubi Chrysippum impugnat; si quidem idem Galenus de eodem Curatorio antea in disputatione de qua hic agimus p. 396, 12 sqq. haec dixit: ταῦτά τοι καὶ ἀπορεῖς κατὰ τὸ

basset, cognoscere non posset, p. 337 et 351 collectionibus illis definitionum usus est. Ut autem e l. I. π. παθῶν falsam cupiditatis definitionem sumptam esse contenderet, inde factum est quod Posidonius quem antea sequebatur ad eum librum semper respexit ac fortasse definitiones ibi inveniri commemoravit. — Nec vereor ne quis huic sententiae obstare putet, quod Galenus unumquemque e Chrysippi libris altero tanto maiorem esse quam suos p. 459, 15 dicit — nam facile e Curatorio hoc conicere potuit — aut quod Platonis sententiam et in logicis libris et in Curatorio a Chrysippo silentio praeteriri non semel contendit — nam ne vituperandus quidem est, si Posidonio hoc adfirmanti fidem habuit.

Quo autem modo factum sit, ut Galenus Curatorium solum in manibus haberet, explicari poterit, si quando quae ratio inter illum et reliquos Chrysippi de affectibus libros intercedat ostendendi occasio data erit. Nunc sufficiat dicere et a Philodemo (col. I.) et ab Origene (c. Celsum I p. 50 et VIII p. 411 Sp.) Curatorium laudari, logicos libros non adhiberi.

περὶ τῶν παθῶν βιβλίον τι καὶ γράψαι τοιοῦτον ἡμῖν, ᾧ προσέχοντες τὸν νοῦν κωλύσομέν τε τῶν παθῶν ἕκαστον γίνεσθαι καὶ γενόμενον ἰασόμεθα. — Ceterum bene iam Dyroffius l. l. p. 151 adn. 1 conicit: 'wir verdanken unsere Kenntnis von Chrysipps Werk hauptsächlich dem Poseidonios'.

Sententiae defendendae.

I.

Antequam quaeratur, quibus e fontibus disputatio aliqua hausta sit, compositio eius examinanda est.

II.

Philodemus in libri qui inscribitur *π. ὀργῆς* col. III. dispositionem eius tractatus exprimit, quem Hieronymus Rhodius de ira composuit.

III.

Ap. eundem col. XI. sic terminatur: *οὐ γὰρ ἔστιν ἀναλαβεῖν τὴν πρ⟨οει⟩μένην ἅπαξ φω⟨νήν⟩.*

IV.

Eodem fere tempore Plutarchus composuit libros qui inscribuntur *π. δυσωπίας* et *ὑγιεινὰ παραγγέλματα* et e Quaestionibus convivialibus libri septimi quintam.

V.

Ap. eundem p. 777 B legendum: *ἐν γωνίᾳ τινὶ καθ' ἡσυχίαν ἀναλύων συλλογισμοὺς καὶ περὶ ἐλέγχων φιλοσοφῶν* (codd. *καὶ περιέλκων φιλοσόφων*).

VI.

Ap. Avianum saepe inter participium et verbum finitum coniunctio intercedit (cf. 1,10 13,7 16,11·2 17,13 25,6 34,1·2). Itaque ex his locis nullus offensioni esse debet.

VII.

Carminis de ponderibus et mensuris (Baehrens P. L. M. V, 71 sqq.) vv. 186—88 sic legendi sunt:

Quare diversis argenti aurique metallis,
quis forma ac moles eadem est, par addito pondus
argenti (cod.-to): solum id crescit, nihil additur auro.

VIII.

Carmina a Casparo Barth sub Vestricii Spurinnae nomine edita consulto supposita non sunt, sed auctor eorum quamquam ad Vestricii ioca respicit, sua pro illius carminibus haberi non vult.

Vita.

Natus sum, Maximilianus Pohlenz, a. d. III. Kal. Aug. anni h. s. 72 in vico Haenchen prope urbem Cottbus sito, ubi pater, Julius nomine, fundum possidebat. Atque hunc quidem puero septem annorum ereptum mihi esse doleo, mater, Bertha nomine, adhuc superstes est. Inde ab a. 82 per octo annos in gymnasio Cottbusiensi commoratus a. 90 maturitatis examen superavi. Tum universitates adii, primo Erlangensem, post tria semestria Berolinensem, deinde post unum Gottingensem. Cuius cum duos annos alumnus fuissem (92—4), postquam per unum annum in oppidulo Peitz, ubi mater habitabat, fui, Gottingae mense Februario a. 95 examen pro facultate docendi superavi. Denique per unum annum praeceptoris privati munere functus a. 96. Berolinum me contuli, ut ad magisterium in scholis superioris ordinis fungendum instruerer. Nunc gymnasio, quod olim in vico Joachimsthal floruit, adsignatus sum. — Audivi Viros Doctos Heerdegen, Kolde, Luchs, Iw. Mueller, Varnhagen Erlangenses, Geiger, Kleinert, Lasson, Jo. Schmidt, Vahlen Berolinenses, Dilthey, Gercke, Leo, Rahlfs, Rehnisch, Sauppe, Schulz, Smend, Weiſs, de Wilamowitz Gottingenses. E quibus Vahlen et Gercke ad exercitationes philologicas, Leo ad metricas, Weiſs denique ad exercitationes de novo testamento institutas benigne me admiserunt. Gottingae praeterea per unum semestre proseminarii philologici, cui Leo praeerat, per tria seminarii, quod Leo, Sauppe, de Wilamowitz regebant, per unum seminarii in interpretando testamento vetere occupati sub Smendio rectore sodalis fui. Optime tamen e magistris meis omnibus Fr. Leonem et U. de Wilamowitz-Moellendorff de me meritos esse gratissimo animo profiteor.